

T.C.

MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KUDÜS VE FİLİSTİN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

**OBAMA VE TRUMP DÖNEMLERİNDE AMERİKAN DIŞ
POLİTİKASININ FİLİSTİN MESELESİNE YÖNELİK
DEĞİŞİMLERİ**

Mohamad SHOSHAN

Mardin – 2025

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KUDÜS VE FİLİSTİN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

OBAMA VE TRUMP DÖNEMLERİNDE AMERİKAN DIŞ
POLİTİKASININ FİLİSTİN MESELESİNE YÖNELİK
DEĞİŞİMLERİ

Mohamad SHOSHAN

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Rachid CHIKHOU

Mardin 2025

T.C
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Anabilim Dalı 23904017 numaralı öğrencisi MOHAMAD SHOSHAN'ın hazırladığı “OBAMA VE TRUMP DÖNEMLERİNDE AMERİKAN DIŞ POLİTİKASININ FİLİSTİN MESELESİNE YÖNELİK DEĞİŞİMLERİ (0009-0005-4799-3331) başlıklı çalışma, 19/03/2025 tarihinde yapılan tez savunma sınavında oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri	Unvanı, ADI SOYADI	İmza
Başkan	Dr. Öğr. Üy. RACHİD CHIKHOU (Danışman)	
Üye	Dr. Öğr. Üy. MIHAMMED AMIN MUSTAFA	
Üye	Dr. Öğr. Üy. ABDELLATİF MESHREF	
Üye		
Üye		

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun/...../20.... tarih ve/..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

ETİK BEYAN

Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgileri etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tez çalışmasının hazırlık, bilgi, belge, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarda bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun davrandığımı,
- Tez çalışmada kullanılan tüm eserlere eksiksiz atıf yaptığımı ve kullanılan tüm eserlere kaynaklar/kaynakçada yer verdiğimi,
- Tez çalışmasının özgün olduğunu,
- Tez çalışmasının Mardin Artuklu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı” ile tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabullendiğimi bildiririm.

Mohamad SHOSHAN

19/03/2025

ÖZET

KUDÜS VE FİLİSTİN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

BARACK OBAMA VE DOLAD TRUMP DÖNEMLERİNDE AMERİKAN DIŞ POLİTİKASININ FİLİSTİN MESELESİNE YÖNELİK DEĞİŞİMLERİ

Mohamad SHOSHAN

Bu çalışma, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Filistin meselesine dair dış politikasında Başkan Barack H. Obama (2009-2017) ile Başkan Donald J. Trump (2017-2021) dönemlerinde ortaya çıkan temel dönüşümleri incelemektedir. Araştırmanın amacı, her iki yönetimin benimsediği politikaları analitik bir çerçevede karşılaştırarak iki devletli çözüm vizyonunun geleceğine, Filistinlilerin siyasi, iktisadi ve toplumsal durumuna, ayrıca bölgesel ve küresel tutumlara etkilerini ortaya koymaktır. Çalışmada, söz konusu politikaların oluşumunda rol oynayan iç ve dış faktörler de değerlendirilmiştir. Obama yönetimi, İsrail-Filistin ihtilafını çözmek için stratejik bir iki devletli çözüm vizyonunu diplomasi zemininde savunmuştur. Bununla birlikte, Kongre'deki güçlü İsrail lobisi, İsrail yanlısı medya baskısı ve ABD iç siyasetindeki bölünmeler, yönetimin Tel Aviv'e "bağlayıcı" nitelikte yaptırımlar uygulamasını engellemiştir. Trump yönetimi, ABD-İsrail ilişkilerinde tek taraflı ve benzeri görülmemiş adımlarla nitelik kazanmıştır. Kudüs'ün İsrail'in "bölünmez başkenti" olarak tanınması ve ABD Büyükelçiliği'nin Kudüs'e taşınması², müzakere sürecindeki "tarafsız arabulucu" rolünden net bir sapma teşkil etmiştir. Araştırma, her iki dönemin de kalıcı barışa katkı sağlayamadığını ortaya koymaktadır. Obama döneminde etkili baskı araçlarının yokluğu barış sürecini dondurmuş; Trump döneminde ise atılan tek taraflı adımlar gerilimi arttırarak Filistinlilerin sosyo-ekonomik durumunu ağırlaştırmıştır. ABD'nin uluslararası hukuka dayalı daha dengeli bir politika benimseyerek iki devletli çözüm sürecini yeniden canlandırması elzemdir. Uluslararası toplum, tek-taraflı ilhak ve yerleşim genişlemesini caydıracak somut mekanizmalar geliştirmelidir. Bölgesel aktörler, Filistin'in meşru haklarını önceleyen kapsamlı bir diplomatik seferberlik yürütmelidir.

Anahtar Kelimeler: Filistin meselesi, ABD dış politikası, Barack Obama, Donald Trump, iki devletli çözüm, Yüzyılın Anlaşması, İsrail yerleşimleri, İsrail-Filistin çatışması.

ABSTRACT

DEPARTMENT OF QUDS AND PALESTINE STUDIES

CHANGES IN AMERICAN FOREIGN POLICY TOWARDS THE PALESTINE ISSUE DURING THE OBAMA AND TRUMP PERIODS

MOHAMAD SHOSHAN

This study examines the significant shifts in the United States' foreign policy towards the Palestinian issue during the administrations of Barack Obama (2009-2017) and Donald Trump (2017-2021). The policy changes during both administrations directly impacted the Israeli-Palestinian conflict and had considerable implications for regional and international dynamics. The primary objective of this study is to conduct an in-depth analysis of the policies adopted by both administrations, evaluate their influence on the viability of a two-state solution, and assess their repercussions on the political, economic, and social conditions of the Palestinian people. Additionally, the internal and external factors that influenced the formulation of these policies will also be critically examined. The Obama administration prioritized diplomacy in its approach to the Israeli-Palestinian issue and endorsed the two-state solution as a strategic pathway to peace. However, despite positioning negotiations as the primary means of resolution, the Obama administration faced numerous obstacles. Key among these were the significant influence of the pro-Israel lobby in the U.S. Congress, pressure from pro-Israel media, and internal political divisions within the U.S. With Trump's assumption of office, U.S. policy towards the Palestinian issue underwent a profound shift. The Trump administration adopted a pro-Israel, unilateral approach, largely disregarding Palestinian demands and international law. The administration took several critical decisions that were seen as reinforcing Israel's position, the most prominent being the recognition of Jerusalem as Israel's capital and the relocation of the U.S. Embassy from Tel Aviv to Jerusalem. This marked a clear departure from the traditional stance of previous U.S. administrations, which maintained that the final status of Jerusalem should be determined through negotiations. In this context, the study recommends that the U.S. adopt a more balanced and just approach to the Palestinian issue. The U.S. should develop a policy that respects Palestinian rights and supports the revival of peace negotiations based on international law. Moreover, the international community should take a more assertive stance against the U.S.'s unilateral policies and contribute actively to the pursuit of a fair and just resolution. This study aims to offer a perspective for future policy developments by critically examining changes in U.S. foreign policy. The U.S. assuming a genuine mediatory role in the Israeli-Palestinian conflict is of critical importance, not only for the Palestinian people but for the stability of the entire region.

Keywords: Palestinian cause, U.S. foreign policy, Barack Obama, Donald Trump, two-state solution, Deal of the Century, Israeli settlements, Palestinian-Israeli conflict.

ÖN SÖZ

Tanrı'ya hamd ederek bu çalışmayı tamamlama imkanı bulduğumu ifade etmek benim için bir onurdur. Ayrıca, bu çalışmaya danışmanlık yapmayı kabul eden ve her zaman bize destek olan Sayın Dr. Rachid Chikhou'ya derin teşekkürlerimi ve büyük minnettarlığımı sunarım. Çalışma süresi boyunca verdiği desteklerden ötürü Allah'tan onu en iyi şekilde ödüllendirmesini niyaz ediyorum.

Mardin Artuklu Üniversitesi Kudüs Çalışmaları Bölümü'nün tüm öğretim üyelerine de içten teşekkürlerimi sunarım. Onlar bizim yolumuzu aydınlatan lambalar oldular. Bu bağlamda özellikle Prof. Dr. Abdülfettah Al-Awaisi, Dr. Sibel Ceylan Yiğit ve Dr. Narjes Kadro'e ve ayrıca Dr. Ahmad ALkhilil'e şükranlarımı ifade etmek isterim.

Bu akademik yolculukta yardım ve destek sağlayan herkese yürekten teşekkürlerimi sunuyorum.

MOHAMAD SHOSHAN

19/03/2025

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ.....	vi
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
1. KURULUŞTAN OBAMA DÖNEMİNE AMERİKAN DIŞ POLİTİKASI OKUMALARI ..	6
1.1. Kuruluştan Obama Dönemine Amerikan Dış Politikasının Temel Dinamikleri.....	6
1.1.1. Tarihsel Evrim.....	8
1.1.2. Temel İlkeler	9
1.1.3 Başlıca Dönüşümler	9
1.2 Amerikan Dış Politikasında Karar Alma Süreçleri	10
1.2.1 Resmi Kurumlar	10
1.2.2 Kurumsal Katkının Analizi	11
1.3. 11 Eylül 2001 Olayları ve Filistin Meselesine Etkisi.....	13
1.3.1 George W. Bush ve Filistin Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması	14
1.3.2 Ortadoğu Barışı İçin Amerikan Girişimleri	15
1.3.3 Amerikan Dış Politikasının Belirleyicileri	16
1.3.3.1. Anayasal (Resmî) Belirleyiciler	16
1.3.3.2. Gayriresmî İçsel Belirleyiciler	17
1.3.3.3. Dış Çevre Belirleyicileri	18
İKİNCİ BÖLÜM	20
2. BARACK OBAMA DÖNEMİNDE (2009-2017) AMERİKA BİRLEŞİK	
DEVLETLERİ’NİN FİLİSTİN’E YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI	20
2.1 Barack Obama ve İki Devletli Çözümüne ABD’nin Bakışı.....	20
2.1.1 Obama’nın Dış Politikasının Ana Hatları ve “İki Devlet” Yaklaşımı.....	21
2.1.2 İki Devletli Çözümün Önündeki Başlıca Engeller.....	23
2.2 ABD’deki İç Dinamiklerin Obama’nın İsrail-Filistin Politikalarına Etkisi	24
2.2.1 Medya ve Ekonomi Faktörlerinin Dış Politika Yönelimindeki Rolü.....	25

2.2.2 Obama'nın Netanyahu Hükûmeti ve Yerleşim Politikasıyla İmtihanı.....	26
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	29
3. DONALD TRUMP DÖNEMİNDE (2017-2021) AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN FİLİSTİN'E YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI	29
3.1 Trump Yönetiminin Dış Politikasının Ana Hatları ve Kudüs'ün İsrail'in Başkenti Olarak Tanınması.....	29
3.1.1 Yönetimin Genel Yönelimi	30
3.2.1 Planın İçeriği ve Filistin Taleplerini Göz Ardı Etmesi.....	31
3.2.2 Filistinli Aktörlerin Karşı Tavrı	32
3.2.3 Planın Fiili Uygulamaları ve “Tasnif” Süreci	32
3.3.1 Temsilciliğin Kapatılması	33
3.3.2 Filistinli Tepkiler.....	33
3.3.3 Stratejik ve Hukuki Boyut.....	34
3.4 Trump Yönetiminin Politikalarının Filistin-ABD İlişkilerine ve İslam Dünyasıyla Münasebetlere Siyasal-Ekonomik Etkileri.....	34
3.4.1 Trump Politikalarının Filistinliler Üzerindeki Siyasi ve Ekonomik Sonuçları	34
3.4.2 ABD'nin İslam Dünyasıyla İlişkilerinde Trump Etkisinin Boyutları	35
3.5.2 Günlük Yaşama Yönelik Sosyo-Ekonomik Etkiler	37
3.5.3 İnsani Operasyonlar ve Kalkınma Faaliyetleri.....	37
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	39
4. OBAMA VE TRUMP DÖNEMLERİNDE ABD'NİN FİLİSTİN POLİTİKASI: ELEŞTİREL KARŞILAŞTIRMA.....	39
4.3 ABD'nin Filistin Politikalarının Ekonomik-Toplumsal Yansımaları ve Sivil Toplum Tepkileri	41
4.4.1 Obama Dönemi: İki Devlet Ufkunun Daralması.....	45
SONUÇ.....	49
KAYNAKÇA	51
ÖZGEÇMİŞ.....	59

KISALTMALAR DİZİNİ

Miladi	: M
Hicri	: H
Yer belirtilmeden yayımlandı	: Y.Y
Tarih belirtilmeden yayımlandı	: T.Y
Milattan Önce	: M.Ö
Cilt	: C
Bölüm	: Böl
Sayfa	: S
Çeviri	: Çev
Tahkik	: T

GİRİŞ

Filistin meselesi, çağdaş siyaset literatürünün en eski ve en karmaşık çatışmalarından biri olarak öne çıkmaktadır. Ortadoğu'daki bu sorunun merkezinde tarihi, siyasal, hukuksal ve insani pek çok unsur birbiriyle iç içe geçmektedir. On yıllar boyunca Birleşik Devletler, küresel bir güç olarak sahip olduğu siyasi ve askeri etki nedeniyle bu çatışmanın kilit aktörlerinden biri olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Washington, İsrail'e hem siyasi hem de askeri destek sağlamak suretiyle barış sürecinin yürütülmesinde merkezi bir rol üstlenmiş; bu durum, ABD'nin Filistin meselesine ilişkin tutum ve politikalarının yalnızca Filistinliler ve İsrailliler üzerinde değil, bölgesel ve uluslararası istikrar üzerinde de doğrudan belirleyici etkiler doğurmasına yol açmıştır.

Başkanlık değişimleriyle birlikte ABD'nin Filistin politikasında da belirgin farklılaşmalar ortaya çıkmıştır; buna rağmen, genel çerçeve içinde İsrail'e yönelik destek çizgisinin değişmediği görülmektedir. Bu farklılaşma en somut biçimde Barack Obama (2009–2017) ve Donald Trump (2017–2021) dönemlerinde kendisini göstermiştir. Obama yönetimi, çoğulcu diplomasiyi barışın başlıca aracı olarak konumlandırarak “iki devletli çözüm” vizyonunu öne çıkarmış ve Filistin–İsrail müzakerelerinin doğrudan diyaloga dayanması gerektiğini savunmuştur. Ne var ki, bu söylem, iç siyasal dengeler ve bölgesel jeopolitik kısıtlar nedeniyle pratikte etkili politikalara dönüşmemiştir. Buna karşılık Trump yönetimi, Ortadoğu'da eşine az rastlanır bir İsrail yanlısı çizgi izleyerek Kudüs'ün İsrail'in başkenti olarak tanınması, işgal altındaki topraklardaki yerleşimlerin meşrulaştırılması ve “Yüzyılın Anlaşması” olarak adlandırılan inisiyatif gibi tek taraflı kararlarla Filistin davasını büyük ölçüde ikincilleştirmiştir.

Obama ile Trump dönemleri arasındaki bu farklılaşmalar, ABD dış politikasının dinamik yapısının ve bu politikanın Filistin–İsrail çatışmasındaki arabuluculuk rolünün nasıl değişime uğradığını gözler önüne sermektedir. Obama'nın daha dengeli bir tablo çizmeye yönelik çabalarının aksine, Trump yönetimi Filistin haklarını geri plana iten ve

Arap–İsrail normalleşmesi aracılığıyla bölgesel dengeleri yeniden şekillendiren bir yaklaşımı tercih etmiştir.

ABD dış politikası, küresel arenadaki konumunu belirleyen en temel unsurlardan biridir. Bu politika, ulusal çıkarlar, başkanların vizyonları ile küresel kriz ve fırsatların keşiştiği noktalardan beslenir. ABD dış politikasının tarihi seyri incelendiğinde; izole duruştan dünya hakimiyetine, Soğuk Savaş’tan terörle mücadelenin yoğunlaştığı döneme, günümüzde Çin’in yükselişi ve küresel güvenlik tehditlerinin yarattığı zorluklara uzanan sürekli bir evrim yaşandığı görülecektir. Bu evrimin izini sürmek, ABD’nin uluslararası arenadaki stratejik tercihlerini ve bu tercihlerin Filistin davasına yansımalarını anlamak bakımından elzemdir.

Araştırmanın Önemi

Bu çalışmanın önemi, Filistin meselesinde Amerika Birleşik Devletleri’nin oynadığı merkezi rolde kendisini göstermektedir. ABD’nin çatışmaya yönelik politikaları, barış sürecinin seyrini belirleyen en önemli faktörlerden biridir. Uluslararası aktörlerin çokluğuna rağmen, tarihsel arabulucu kimliği ve İsrail’e sağladığı siyasi, askeri ve ekonomik destek nedeniyle ABD, barış müzakerelerinde hala en güvenilir güç olarak görülmektedir. Çalışma, bu politikaların hem Filistinliler hem de İsrailliler üzerindeki etkilerini hem de ABD–Arap dünyası ve uluslararası toplumla olan ilişkilerine yansımalarını analiz etmektedir. Ayrıca, ABD’nin İsrail’e mutlak desteğinin ortaya çıkardığı sorunları ve bu desteğin adil ve kapsayıcı bir çözümün önündeki engelleyici etkilerini tartışmaktadır.

Araştırmanın Problemi

Araştırmanın temel problemi, Barack Obama (2009–2017) ve Donald Trump (2017–2021) dönemlerinde uygulanan ABD dış politikalarının “iki devletli çözüm” imkanlarına ve Filistin–İsrail çatışmasının geleceğine olan etkilerinin ölçülmesidir. Obama yönetimi, diplomatik yolla iki devletli çözüme destek vermeyi önceliklendirmiş; ancak etkin uygulama mekanizmalarının eksikliği nedeniyle eleştirilmiştir. Buna karşın Trump yönetimi, Kudüs’ün İsrail’in başkenti olarak tanınması ve “Yüzyılın Anlaşması” gibi tek taraflı kararlarla Filistin davasını ikincilleştirerek uluslararası barış çabalarını zayıflatmıştır.

Alt Sorular

Obama yönetiminin dış politikası, iki devletli çözüm sürecinin seyrini nasıl etkilemiştir?

Trump yönetiminin tek taraflı kararları Filistin'deki siyasal ve ekonomik duruma ne ölçüde etki etmiştir?

İki yönetimin politikalarına karşı uluslararası ve bölgesel tepkiler nasıl farklılık göstermiştir?

Bu politikaların Filistin–İsrail ilişkileri üzerinde uzun vadeli sonuçları nelerdir?

Çalışmanın Amaçları

Obama ve Trump dönemlerinde ABD'nin Filistin politikasını, her iki yönetimin temel siyaseti yönelimlerindeki başlıca dönüşümlere odaklanarak analiz etmek.

ABD politikalarının bölgesel ve uluslararası etkilerini belirlemek; özellikle ABD Büyükelçiliği'nin Kudüs'e taşınması ve "Yüzyılın Anlaşması" kararlarının sonuçlarını incelemek.

Birleşik Devletler'in barış sürecindeki arabulucu rolünü değerlendirmek; istikrar ve adaleti temin edecek diplomatik hedefleri ne ölçüde başardığını veya başarısız olduğu yönlerini tespit etmek.

Obama ve Trump yönetim yaklaşımlarını karşılaştırmalı bir perspektifle sunmak; her iki dönemin Filistin halkı ve çatışmanın genel seyri üzerindeki yansımalarını ortaya koymak.

Amerikan siyasetinin Filistin meselesine etkilerine dair eleştirel bir analiz sunmak; gelecekteki çözüm modellerinin önündeki başlıca zorlukları vurgulamak.

Çalışmanın Sınırları

Zamanı Sınırlama: 2008–2021 yılları arasında, yani Obama'nın ikinci döneminin başlangıcından Trump'ın görev süresinin sonuna kadar.

Mekansal Sınırlama: Ortadoğu bölgesi özelinde, Filistin coğrafyası (Batı Şeria ve Gazze Şeridi).

Önceki Çalışmalar

Karim, Ahmed (2019). “Barack Obama Döneminde ABD’nin Filistin Politikası: Analitik Bir İnceleme.” Siyaset Bilimi Dergisi, Sayı 15. Obama yönetiminin iki devletli çözümü destekleyen diplomatik girişimlerini ele almış; İsrail lobi baskısı ve iç siyasi engeller nedeniyle bu politikaların fiildeki sınırlılıklarına dikkat çekmiştir.

Hatib, Mahmûd (2021). “Donald Trump Yönetimi ve Filistin Meselesi: Yüzyılın Anlaşması ve Bölgesel Normalleşme.” Filistin Araştırmaları Merkezi Yayını. Kudüs’ün başkent olarak tanınması ve büyükelçiliğin taşınması gibi tek taraflı kararları incelemiş; “Yüzyılın Anlaşması”nın Filistin-İsrail ilişkilerine ve Filistinlilerin sosyo-ekonomik durumuna etkilerini tartışmıştır.

El-Şamı, Nûr (2020). “Obama ve Trump Dönemlerinde ABD’nin Filistin’e Yönelik Ekonomik Politikaları.” Ekonomi ve Kalkınma Dergisi, Sayı 8. Obama dönemindeki mali yardımlar ile Trump dönemindeki yardım kesintileri arasındaki farkları analiz etmiş; özellikle Aqaqa’nın (UNRWA) finansman durdurulmasının insani krizi derinleştirdiğini göstermiştir.

Ez-Zübeydı, Nasır (2022). “Obama ve Trump Yönetimlerinde ABD’nin Filistin Politikası Karşılaştırması.” Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, Sayı 21. İki dönemin temel yaklaşım farklılıklarını ortaya koymuş; Obama’nın iki devletli çözüm vurgusu ile Trump’ın İsrail ile ilişkileri pekiştirmeye yönelik stratejisini mukayese ederek bölgesel ve uluslararası tepkileri analiz etmiştir. Çalışmanın yöntemi Bu araştırmada, Barack Obama (2009–2017) ve Donald Trump (2017–2021) dönemlerindeki ABD dış politikasının Filistin meselesine etkilerini kapsamlı biçimde inceleyebilmek için çoklu araştırma yöntemleri benimsenmiştir:

Betimleyici (Deskriptif) Yöntem: Obama ve Trump yönetimlerinin dış politika kararları ve uygulamalarını sistematik olarak tanımlamak ve kapsamlı bir çerçevede sunmak amacıyla kullanılmıştır. Her iki dönemin başlıca kararları, açıklanan politikalar ve bunların Filistin-İsrail çatışmasına doğrudan veya dolaylı yansımaları detaylı olarak tespit edilmiştir.

Analitik Yöntem, ABD’nin izlediği siyasetlerin temel bileşenlerini ayrıştırarak her bir yönetimin motivasyonlarını derinlemesine anlamayı hedeflemiştir. Siyasi, bölgesel ve

uluslararası bağlamlardaki değişkenlerle karşılaştırmalar yapılmış, söz konusu politikaların “iki devletli çözüm” imkanlarına ve bölgesel dinamiklere olan etkileri değerlendirilmiştir. Çıkarımsal (İndüktif) yöntem: Geçmişte uygulanan politikaların ulaştığı sonuçlar üzerinden geleceğe yönelik senaryolar üretmek için benimsenmiştir. Siyasi, ekonomik ve sosyal veriler ışığında, ABD dış politikasının Filistin meselesinde barış ihtimallerine ve çatışmanın seyri üzerindeki olası etkilerine dair sonuçlar çıkarılmıştır.

Çalışmanın Bölümleri

Yukarıdaki yöntemler doğrultusunda, inceleme dört ana bölüm halinde yapılandırılmıştır:

1. Birinci Bölüm: Obama ve Trump öncesi dönemde ABD dış politikasının temel ilkeleri ve tarihi evrimi.
2. İkinci Bölüm: Barack Obama dönemi Filistin politikasının analizi; iki devletli çözüm çabaları ve Amerikan diplomasisinin rolü.
3. Üçüncü Bölüm: Donald Trump döneminin Filistin meselesine yönelik tek taraflı kararları; Kudüs’ün statüsü, yerleşimlerin meşrulaştırılması ve “Yüzyılın Anlaşması”nın etkileri.
4. Dördüncü Bölüm: Her iki dönemin politikalarının karşılaştırmalı analizi; ABD dış politikasındaki köklü değişimlerin, Filistin–İsrail çatışması ve bölgesel güvenlik dinamikleri üzerindeki sonuçları.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURULUŞTAN OBAMA DÖNEMİNE AMERİKAN DIŞ POLİTİKASI OKUMALARI

1.1. Kuruluştan Obama Dönemine Amerikan Dış Politikasının Temel Dinamikleri

Filistin meselesi, uluslararası adalet, uluslararası hukuk ve insan hakları kavramlarıyla yakından ilişkili olduğundan, modern dünyanın en karmaşık siyasi ve diplomatik sorunlarından biridir. Arap-İsrail çatışmasının 20. yüzyılın ortasında başlamasından bu yana, Filistin dosyası ardı ardına gelen tüm Amerikan yönetimlerinin dış politika gündeminin merkezinde yer almıştır. Bununla birlikte, politika değişikliklerine rağmen Washington'un yaklaşımları; İsrail ile stratejik ittifak, Yahudi lobisinin etkisi, iç siyasi baskılar ile bölgesel ve küresel güç dengeleri gibi temel belirleyicilerden sürekli olarak etkilenmiştir.

1948'de İsrail Devleti'nin ilanından günümüze kadar Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İsrail'i siyasi, askeri ve ekonomik açıdan destekleyen başlıca aktör olmuştur. Buna karşın, ABD'nin Filistinlilere yönelik politikası, İsrail yanlısı tutumu ve adil-sürdürülebilir bir barış sağlayamaması sebebiyle sert eleştirilere maruz kalmıştır. Çok sayıdaki Amerikan girişimine rağmen, sahadaki sonuçlar sınırlı kalmış; işgal sürmüştür ve Filistin halkının maruz kaldığı ihlaller artmıştır.¹

1 Hâlid İbrâhîm, *el-Vihdetü 'l-Filastîniyye ve Sirââtü 's-Siyâseti 'l-Hâriciyye el-Emrîkiyye*, Beyrût: Dâru 'l-Fikr

Barack Obama (2009-2017) ve Donald Trump (2017-2021) dönemleri, ABD-Filistin ilişkilerinde çarpıcı kırılmaların yaşandığı iki ayrı safhayı temsil eder. Obama başkanlığının başında dengeli bir söylem geliştirerek iki devletli çözümü desteklemişse de, İsrail'in üzerindeki baskıyı yoğunlaştıramamış; görev süresinin sonunda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde yerleşim faaliyetlerini kınayan sembolik bir oylamayla yetinmiştir. Buna karşılık Trump, örneği görülmemiş tek taraflı bir siyaset izlemiş; Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanımış, ABD elçiliğini buraya taşımış ve uluslararası çevrelerce "Filistin meselesini tasfiye girişimi" olarak nitelenen "Yüzyılın Anlaşması" planını açıklamıştır.²

Obama'nın diplomasi odaklı, İsrail desteği ile Filistin müzakerelerini dengelemeye çalışan yaklaşımı; iç lobilerin gücü ve İsrail hükümetlerinin politikaları karşısında başarısız olmuştur. Trump ise geleneksel olmayan, doğrudan İsrail çıkarlarını önceleyen tutumuyla bölgesel gerilimleri tırmandırmış ve ABD'nin arabulucu rolünü zayıflatmıştır. Her iki dönemdeki Amerikan politikaları, Filistin iç bölünmelerini derinleştirmiştir. Obama yönetimi birlik adımlarını canlandırmaya çalışsa da ivme kazanamamış; Trump dönemindeyse UNRWA fonlarının kesilmesi ve FKÖ temsilciliğinin Washington'da kapatılması, Filistin topraklarında ekonomik ve siyasi krizi ağırlaştırmıştır.³

Bu çerçeve, Amerikan dış politikasının Filistin meselesinin geleceğini nasıl şekillendirdiğine dair temel soruları gündeme getirir. Ekonomik teşvik paketleri, yerleşim birimleri konusundaki tutum ve ilgili aktörlerle ilişkiler incelendiğinde, ABD'nin güdülleri ve bu güdülerin çatışma dinamiklerine yansımaları daha net görülür.⁴ Çalışma aynı zamanda uluslararası toplumun ve bölgesel ülkelerin reaksiyonlarını da ele alarak söz konusu politikaların Filistinliler üzerindeki siyasi, toplumsal ve ekonomik etkilerini ortaya koyar.⁵

Bariş çabalarının giderek zorlaştığı günümüzde, Amerikan politikası Arap-İsrail normalleşmeleri, yerleşim genişlemesi ve değişen jeopolitik dengeler gibi küresel-bölgesel

2 Selâm Alî Ahmed el-Meşhedânî, Sîna'atü'l-Karârî's-Siyâsî fî'l-Vilâyâtî'l-Müttetide, Risâletü Meğîstîr, el-Ekâdemiyyetü'l-Arabiyyetü'l-Meftûha fî'd-Dânimârk, 2013, s. 130.

3 Leylâ Yûsuf, "Teḥlîl el-Eb'âd el-İkṭişâdiyye ve'l-İctimâ'iyye li-Siyâsât 'Ubâme ve Tramp teceḥhe Filastîn," Mecelletü't-Tenmiye el-İkṭişâdiyye, c. 19, sayı 4, 2021, ss. 65.

4 Hâlid İbrâhîm, el-Vihdetü'l-Filastîniyye, s. 49.

5 Mer'yem Bilâl, "Te'sîr Siyâsât Tramp 'alâ'l-'Alâkât el-'Amerîkiyye ma'e'd-Düvel el-'İslâmiyye," Mecelletü'l-İkṭişâd ve's-Siyâse, c. 21, sayı 2, 2019, ss. 76.

dinamiklerden ayrı düşünülemez. Bu nedenle, geçmiş politikaların kökenlerini analiz etmek, sadece bugünü anlamak için değil; aynı zamanda adalet ve insan hakkı temelli yeni bir barış sürecinin inşası için de şarttır.⁶

Amerikan dış politikası, uluslararası ilişkilerin seyrini belirleyen başlıca itici güçlerden biridir. Dolayısıyla, bu politikanın doğuşunu ve evrimini değerlendirmek, dünya siyasetinin dinamiklerini anlamak bakımından elzemdır.⁷ Bu metin, ABD'nin bağımsızlık sonrası benimsediği “yalıtım” (isolationism) döneminden, iki dünya savaşıyla gelen dönüşümlere ve Soğuk Savaş sonrasındaki hegemonik konumuna kadar uzanan geniş bir zaman dilimini kapsamaktadır. Ayrıca ABD’de dış politika yapım sürecine resmî (hükümet, Kongre) ve gayriresmî (çıkar grupları, medya) kurumların katkıları incelenecektir.⁸

1.1.1. Tarihsel Evrim

a. *Yalıtım Dönemi (1776-1914)*: Bağımsızlığın hemen ardından ABD, gücünü içeride inşa etmeye odaklandı. Başkan Monroe’nun benimsediği “Amerika Amerikalılarıdır” (Monroe Doktrini) ilkesi, Avrupa anlaşmazlıklarından uzak durmayı ve iç istikrarı pekiştirmeyi amaçladı.⁹

b. *Yalıtımdan Çıkış (1914-1945)*: Birinci Dünya Savaşı’na katılım, ABD’nin küresel siyasete açılmasının başlangıcı oldu. Başkan Wilson’ın On Dört Noktası, uluslararası liberal düzen tahayyülünün yolunu açtı. Pearl Harbor saldırısıyla II. Dünya Savaşı’na dahil olan ABD, savaş sonunda uluslararası sistemde belirleyici bir aktöre dönüştü.¹⁰

c. *Küresel Hegemonya Arayışı (1945-1991)*: Savaş sonrası dönemde ABD, Truman Doktrini ve Marshall Planı’yla Sovyet yayılmacılığını sınırlamayı hedefleyen bir

6 Mâykıl Cûnz, “*Ķarâr NaĶl es-Sefâre el-’Amerîkiyye ilâ el-Ķuds ve Te’sîruh ‘alâ’n-Nizâ’ el-Filastînî el-İsrâ’îlî*,” *Mecelletü’d-Dirâsât eş-ŞerĶ el-Evsaf es-Siyâsiyye*, c. 15, sayı 4, 2018, ss. 87.

7 *Eb’âd el-İĶtişâdiyye ve’l-İctimâ’iyye...*, s. 67

8 Mustafâ Nâdiye (taĶrîr), *ed-Diblomâsiyye el-’Âmme el-’Amerîkiyye tecehhe el-’Âlem el-’Arabî, Berînâme Hivâr el-HaĶârât, Külliyyet el-’Î’lâm ve’l-’Ulûm es-Siyâsiyye, Câmi’at el-Ķāhire*, 2007, 128.

9 MuĶammed Seyyid Selîm, *TeĶavvur es-Siyâse ed-Düveliyye fî’l-Ķarnî’s-Sâsi’ ‘Aşer ve’l-’İşrîn, Ķab’a 2, Mişr: Dârü’l-’Emîn liĶ-Ķibâ’a ve’n-Neşr*, 2002, s. 53.

10 Bilâl, “*Te’sîr Siyâsât Tramp ‘alâ’l-’AlâĶât el-’Amerîkiyye...*,” s. 65.

“çevreleme” (containment) politikası benimsedi. İki kutuplu sistemde yürütülen vekalet savaşları, dış politikanın kapsamını genişletti.¹¹

d. *Hegemonik Dönem (1991-günümüz)*: Sovyetler’in dağılmasıyla ABD tek süper güç konumuna geldi. 11 Eylül 2001 saldırıları, “önleyici savaş” (pre-emptive war) ve terörle küresel mücadele doktrinini öne çıkardı.¹²

1.1.2. Temel İlkeler

a. Ulusal çıkarların korunması: Ticaret, enerji ve güvenlik ekseninde şekillenen çıkarlar, dış politikanın ana itki gücüdür.¹³

b. Amerikan istisnacılığı: ABD, askeri ve ekonomik kapasitesini demokratik değerlerle meşrulaştırarak küresel nüfuzunu pekiştirir.¹⁴

c. Pragmatizm: Demokratik ideallere atıf sürse de, Washington ortak çıkarlara sahip otoriter rejimlerle iş birliğinden kaçınmaz.¹⁵

d. Başkanların kişisel etkisi: Başkanın dünya görüşü, politika yönelimlerinde belirleyicidir; örnek olarak, müzakereye ağırlık veren Obama ile askeri önleyiciliği savunan George W. Bush’un tezat yaklaşımları verilebilir.¹⁶

1.1.3 Başlıca Dönüşümler

Soğuk Savaş: ABD-SSCB rekabeti silahlanma yarışı ve vekalet savaşları üzerinden politikayı şekillendirdi.¹⁷ 11 Eylül sonrası, terörle mücadele, Afganistan ve Orta Doğu stratejilerini yeniden tanımladı.¹⁸ Asya’ya yönelim, son yirmi yılda Çin’in yükselişi,

11 Selma Nur, Ortadoğu’da Amerikan Diplomasisi: Obama Politikalarının Analizi, Beyrut: Arap Araştırma ve Çalışma Merkezi, 2016, s.129.

12 Nur, Ortadoğu’da Amerikan Diplomasisi: Obama Politikalarının Analizi, s. 129.

13 Abdulqader Al Jabareen, “The American President Harry S. Truman's Administration and the Palestine Question, 1945–1948,” *Journal of Al Azhar University – Humanities Science*, vol. 9, no. 1, Gaza, 2007, pp. 2.

14 Hâle Ebûbekir Se’ûdî, es-Siyâse el-Hâriciyye el-’Amerikiyye teveccühe’n-Nizâ‘ el-’Arabî el-’İsrâ’îlî (1967–1973), et-Tab’a es-Sâniye, Merkez Dirâsât el-Vahde el-’Arabiyye, Beyrût, 1986, s. 102.

15 Yûsuf el-Hasan, el-Bu’d ed-Dînî fî es-Siyâse el-’Amerikiyye teveccühe’n-Nizâ‘ el-’Arabî es-Sühyûnî, Beyrût: Merkez Dirâsât el-Vahde el-’Arabiyye, 1990, s.74.

16 Henâ Sâmî, “et-Te’sîrât el-’İctimâ’iyye li’s-Siyâsât el-’Amerikiyye ‘alâ el-Filastîniyyîn fî ‘Ahd Trump,” *Mecellet el-’Ulûm el-’İctimâ’iyye*, c. 20, sayı 2, 2021, s. 71.

17 Modelski, G . (1962) : " A theory of Foreign Policy", New York: Praeger Publisher, p 7.

18 Mâcid ‘Arsân el-Kilânî, Şinâ‘atü’l-‘Qarâr el-’Amerîkî, ‘Ammân: Dârü’l-Furkân li’n-Neşr ve’t-Tevzî‘ 2005, s. 37

ABD'nin odağını Asya-Pasifik'e kaydırıldı.¹⁹ Amerikan dış politikası böylece demokrasi ve insan hakları gibi ideallerle reelpolitik çıkarları melezleyen dinamik bir yapı arz eder.

1.2 Amerikan Dış Politikasında Karar Alma Süreçleri

Karar süreçleri, Birleşik Devletler'de hem resmî devlet kurumları hem de gayriresmî aktörlerin karmaşık etkileşimine dayanır. Öncelikle Başkan, dış politika gündeminin nihai belirleyicisidir; bu kapsamda Beyaz Saray'da Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC) ve Dışişleri Bakanlığı (State Department) aracılığıyla günlük istihbarat ve politika tavsiyeleri alır. NSC'nin Dış Politika Planlama Ofisi (Office of Policy Planning) ve Dışişleri Bakanlığı'nın bürokrat uzmanları, alternatif politika seçeneklerini değerlendirip rapor haline getirir.

Bunun dışında Kongre, hem yasa yapma hem de bütçe onayı işleviyle önemli bir denge unsuru olarak öne çıkar; özellikle Senato'nun dış politika anlaşmalarını onaylama yetkisi başkanın kararlarını sınırlayabilir.²⁰ Ayrıca, düşünce kuruluşları (think tank'ler), akademisyenler ve özel sektör lobi grupları da gayriresmî kanallar aracılığıyla görüş bildirme ve karar biçimlendirme süreçlerine katılır. Bu çok katmanlı yapı, ABD dış politikasının hem hızlı kriz yönetimine hem de uzun vadeli stratejik planlamaya imkan tanıyan esnek bir mekanizma üzerinden yürütülmesini sağlar.²¹

1.2.1 Resmî Kurumlar

A. Başkan (President): Anayasanın tanıdığı geniş yetkiler doğrultusunda silahlı kuvvetlerin başkomutanı, üst düzey atamaların ve antlaşmaların onay mercii konumundadır. 1939'da Franklin D. Roosevelt tarafından oluşturulan İcra Ofisi bünyesinde; Beyaz Saray, Yönetim ve Bütçe Ofisi, Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC) ve Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) başkana destek verir. 1973 tarihli Savaş Yetkileri Kararı, askeri müdahale öncesi Kongre'ye danışma zorunluluğu getirmiştir.²²

19 Mâykıl Cûnz, "el-Furûk el-İstrâtîciyye beyne Siyâsât 'Ubâme ve Tramp tecehhe Filastîn," Mecelletü's-Siyâse ed-Düvelîyye, c. 18, sayı 2, 2021, ss. 47.

20 Nâdiye, ed-Diblomâsiyye el- 'Âmme..., p. 128.

21 Selîm, Tetâvvur es-Siyâse ed-Düvelîyye..., s. 55.

22 Halef el-Cerrâd, Eb'âdü'l-İstihedâfi'l-Emrîkî, Dimaşk: Dârü'l-Fîkr, 2003, s. 120.

B. Dışişleri Bakanlığı (State Department): 1789'da kurulan bakanlık, dış politikanın icrasından sorumlu ana organdır; bakan genellikle iktidar partisinden seçilir.²³

C. Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA): 1947'de Başkan Truman'ın talebiyle kurulan CIA, stratejik bilgi toplar ve analiz eder. İran (1953) ve Guatemala (1954) darbeleri gibi örtülü operasyonlar yürütmesiyle tanınır.²⁴

D. Savunma Bakanlığı (Pentagon): 1949'da bugünkü yapısını kazanan bakanlık, başkana askeri danışmanlık yapar ve operasyonları yönetir. Soğuk Savaş sonrası ve 11 Eylül dönemiyle önemi arttı.²⁵

E. Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC): 1947 Ulusal Güvenlik Yasası'yla kurulan NSC; başkan, başkan yardımcısı, dışişleri ve savunma bakanları ile ulusal güvenlik danışmanından oluşur.²⁶

F. Kongre (Congress):

- Senato: 100 üyeden oluşur, eyaletleri eşit temsil eder; dış politikada antlaşmaların onayı ve atamaların tasdiki gibi roller üstlenir.
- Temsilciler Meclisi: 435 üyeli meclis, bütçe tahsisleri ve yasama süreçleriyle halkı temsil eder.²⁷

1.2.2 Kurumsal Katkının Analizi

Resmî kurumların karar alma süreçlerindeki rolleri çoğu zaman birbirine girse de yürütme erkinin -özellikle de Başkanın- yetkileri belirgin biçimde ağırlık kazanır. Kongre daha çok denetleyici bir işlev üstlenirken, yürütmeye bağlı güvenlik ve uzmanlık kurumları ihtisas alanlarında belirleyici olur.²⁸ Öte yandan, resmî olmayan aktörlerin (siyasi partiler,

23 Renâ Ebî Mazâhir, el-İstikhbârâtü'l-Emrîkiyye Munzü't-Te'sîs ilâ'l-'Asri'l-Hadîs, Beyrût: ed-Dârü'l-Arabiyyetü li'l-'Ulûm, 1992, s. 4.

24 Hâdî Kabis, es-Siyâse el-Hâriciyye el-'Amerikiyye Beyne Medreseteyn: el-Vâkı'iyye ve'l-Muhâfaziyye el-Cedîde, et-Tab'a el-'Ülâ, ed-Dâr el-'Arabiyye li'l-'Ulûm, Beyrût, 2008, s. 11.

25 Renâ Ebî Mazâhir, el-İstikhbârâtü'l-Emrîkiyye Munzü't-Te'sîs ilâ'l-'Asri'l-Hadîs, Beyrût: ed-Dârü'l-Arabiyyetü li'l-'Ulûm, 1992, s. 5.

26 Muhammed Seyyid Selîm, Tetâvvur es-Siyâse ed-Düveliyye fi'l-Ḳarnî's-Sâsi 'Aşer ve'l-İşrîn, Tab'a 2, Mişr: Dârü'l-'Emîn liṭ-Ṭibâ'a ve'n-Neşr, 2002, s. 53.

27 Selâm Alî Ahmed el-Meşhedânî, Sina'atü'l-Karârî's-Siyâsî fi'l-Vilâyâtî'l-Müttehide, Risâletü Meğistîr, el-Ekâdemiyyetü'l-Arabiyyetü'l-Meftûha fi'd-Dânimârk, 2013, s. 130.

28 'Abdü'r-Rahmân el-Hasan, es-Siyâsetü'l-hâriciyye li-Ebâme: İ'âdetü binâ'i'l-'alâkât ma'a'l-'âlemi'l-İslâmî, Niyûyork: Dârü'n-Neşri'l-Ekâdimî, 2015,38. Bilâl, "Te'sîr Siyâsât Tramp 'alâ'l-'Alâkât el-'Amerikiyye...", s. 76

lobiler, medya vb.) dış politikaya etkisi göz ardı edilemeyecek düzeydedir. Aşağıda öne çıkan başlıca noktalar ele alınmaktadır:

A. Siyasi Partiler ve Dış Politika Rolü: Amerikan siyasi partileri salt seçim organizasyonları değildir; kamu ve dış politika tasarımı da belirleyicidir. İktidarda hangi partinin bulunduğu, stratejik yönelimleri büyük ölçüde şekillendirir.²⁹ George W. Bush (Cumhuriyetçi) döneminde Irak ve Afganistan müdahaleleri gibi “müdahaleci-muhafazakar” çizgi baskınken, Barack Obama (Demokrat) döneminde İran nükleer anlaşması örneğinde görüldüğü gibi çok taraflı diplomasi öne çıkmıştır. Her iki parti de İsrail’e desteği “kırmızı çizgi” kabul etse de, Cumhuriyetçiler askeri müdahale ve sert söyleme daha yatkındır; Demokratlar ise diplomatik yöntemleri ve uluslararası iş birliğini tercih eder. Partilerin dış meselelerdeki bir ölçüde muğlak tutumları, seçmen kutuplaşmasını asgaride tutma ve iç siyasete (ekonomi, vergi, sağlık) odaklanma stratejisinin sonucudur.³⁰

B. Lobi ve Çıkar Grupları: Tanım ve Etki: Belirli çıkar kümelerini temsil eden lobi grupları, finansman, siyasi baskı ve doğrudan temas yoluyla karar vericileri etkileme kudretine sahiptir.

İsrail Lobisi (AIPAC): Yıllık 3,8 milyar doları aşan askeri yardımları destekleyen kampanyalarla İsrail yanlısı politikaları teşvik eder.³¹ Savunma Sanayii Şirketleri (Lockheed Martin, Boeing vb.): Müttefik ülkelere silah satışını kolaylaştıracak dış politika kararlarını destekler.²⁰

Yöntemler: Politika notları hazırlama, seçim kampanyalarına maddi katkı, konferans ve panel organizasyonu lobiciliğin başlıca araçlarıdır. Bu grupların ulusal çıkar söylemiyle kendi menfaatlerini örtüştürebilmesi, onları fiili “gayriresmî ortak” konumuna getirir.

C. Kitle İletişim Araçları: “Dördüncü kuvvet” olarak anılan Amerikan medyası hem karar alıcıların nabzını tutan hem de kamuoyunun algısını yönlendiren ikili bir role sahiptir. Destekleyici işlev: Hükûmet politikalarını meşrulaştırabilir.

29

30 Emily Carter, “el-İttifâkiyyâtü'l-İbrâhîmiyye ve Te'sîruhâ 'alâ'n-Nizâ'i'l-Filastîni'l-İsrâ'îli,” *Mecelletü's-Şu'ûni'd-Düvelîyye*, c. 23, sayı 2, 2021, s. 34.

31 Mâcid 'Arsân el-Kîlânî, Şînâ'atü'l-Çarâr el-'Amerîkî, 'Ammân: Dâru'l-Furkân li'n-Neşr ve't-Tevzî', 2005, ss. 33.

İfşa işlevi: Watergate skandalında olduğu gibi yolsuzlukları ortaya çıkarabilir. Günümüzde sosyal medya, geleneksel medyaya kıyasla seçmenler ve siyasetçiler üzerinde doğrudan baskı kuran başat bir platforma dönüşmüştür. CNN ve *The New York Times* gibi liberal eğilimli medya organları Cumhuriyetçi yönetimleri, Fox News gibi muhafazakâr kanallar ise Demokratları daha sık eleştirir.³²

D. Kamuoyu: Amerikan kamuoyunun dış politikaya etkisi, konunun “ortalama seçmen”in yaşamını veya ekonomisini doğrudan ilgilendirmesi halinde artar. Vietnam Savaşı karşıtı toplumsal baskı, ABD’nin çekilmesinde belirleyici olmuştur.³³Pew anketleri, ekonomi ve sağlık sigortasının seçmen nezdinde dış politikadan daha öncelikli olduğunu göstermektedir; bu da yöneticileri, güçlü halk desteği gördükleri terörle mücadele gibi başlıklara ağırlık vermeye iter³⁴.

E. Düşünce Kuruluşları (Think-Tank’ler): Üniversite dışı araştırma ve politika geliştirme merkezleri olarak Brookings Institution, Council on Foreign Relations (CFR) ve Heritage Foundation gibi kuruluşlar; rapor, atölye ve doğrudan danışmanlık yoluyla karar süreçlerini besler. Çok sayıda eski bakan ve üst düzey bürokratin bu kurumlarda görev yapması, “epistemik topluluk” niteliğini güçlendirir.³⁵

1.3. 11 Eylül 2001 Olayları ve Filistin Meselesine Etkisi

11 Eylül 2001 saldırıları, Amerikan dış politikasında köklü bir paradigma değişimine yol açarak Orta Doğu gündeminin merkezine “terörle mücadele” başlığını oturttu. Bu yeni eksen, Filistin–İsrail barış sürecini doğrudan etkiledi. Öncelikle, George W. Bush yönetimi, saldırıların ardından başlattığı “Açık Topraklar Operasyonu” ve Afganistan müdahalesiyle tüm bölge kaynaklarını terörle mücadeleye yönlendirdi; Filistin dosyasına ayrılan diplomatik enerji ve lojistik destek önemli ölçüde azaldı.

32 Fâtıme Hüseyin, et-Tevettürât ed-Diblûmâsiyye fî İdâret ‘Ubâme: Kağıyyetü’l-İstîtân, ‘Ammân: Câmi‘atü’l-‘Ürdün, 2018, s37.

33 Cunz, “Karâr Nakl es-Sefâre...”, s. 89.

34 Korany, B, Hillal Dessouki, A. (1984): " The Fore ign Policies of Arab states" , Cairo: The American University of Cairo. Pp 96.

35 Adnân, “Muķârene beyne Siyâsât Ôbâmâ ve Trump...”, s. 25.

İkinci olarak, ABD'nin "teröre karşı küresel seferberlik" retoriği, Filistin davasını da güvenlik odaklı bir mesele haline getirdi. Özellikle işgal altındaki bölgelerde uygulanan sınır kontrol noktaları, tutuklama operasyonları ve istihbarat paylaşımı, barış müzakerelerinden ziyade "terörle mücadele" önceliğine hizmet eden politika araçlarını ön plana çıkardı. Bu durum, Filistinli liderlikte meşru direniş söyleminin "terörizm" etiketiyle kriminalize edilmesine zemin hazırladı.

Üçüncü olarak, 11 Eylül sonrası yoğunlaşan Amerikan-İsrail güvenlik işbirliği, Filistin Yönetimi'nin Washington nezdindeki müzakere gücünü zayıflattı. ABD Kongresi'nde terörle mücadele yasalarının genişletilmesi, Filistin'e verilen mali yardımlara daha sıkı koşullar eklenmesine ve denetim mekanizmalarının ağırlaştırılmasına yol açtı. Neticede, barış süreci "güvenlik garantileri" ve "terörizmle mücadele karnesi" temelinde yeniden tanımlanırken, iki devletli çözümün siyasi ve hukuki temelleri ikinci plana itilmiş oldu.

Sonuç olarak, 11 Eylül 2001 olayları, Filistin-İsrail çatışmasında güvenlik odaklı politikaların öncelik kazanmasına, barış müzakerelerinin yüksek politikadan düşmesine ve Filistin hareketinin uluslararası alandaki meşruiyetine zarar veren bir güvenlik paradigmasının kalıcılığına neden olmuştur.

1.3.1 George W. Bush ve Filistin Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması

1946'da New Haven'da doğan George W. Bush, 20 Ocak 2001'de göreve başlamış ve muhafazakâr-yeni muhafazakâr (neocon) kadrolarla çalışmıştır. İlk etapta Arap-İsrail çatışmasına dair Clinton döneminin önerilerinden uzak durmuş; İkinci İntifada'nın (2000) tırmanışı ve Ariel Şaron'un 6 Şubat 2001'de iktidara gelişi, Bush yönetimini "seyirci" konumuna itmiştir.³⁶

36 Hind Selîm, "Rudûd el-Fi'l el-'İqlîmiyye 'alâ Siyâset 'Ôbâmâ teveccühe Filastîn," Mecellet eş-Şu'ûn ed-Düvelîyye, c. 20, sayı 1, 2016, ss. 46.

Kongre Baskısı ve “Terör” Söylemi: Kongre’nin Arafat’ı şiddetin müsebbibi ilan eden tasarıları, Bush’u Filistin Yönetimi’ne mesafeli politikalar izlemeye yöneltmiş; “terör” nitelemesi İsrail’in askeri operasyonlarına diplomatik kalkan sağlamıştır.³⁷

George J. Mitchell Komitesi: 2000’de kurulan Mitchell Komitesi (Süleyman Demirel, George J. Mitchell, Javier Solana vb.) şiddetin durdurulması ve yerleşim faaliyetlerinin dondurulmasını önermiştir. ABD, Nisan 2002’ye dek bu önerileri resmi çerçeve kabul etse de şiddetin yeniden yükselmesi girişimi boşa çıkarmıştır.³⁸

11 Eylül Sonrası Dönüşüm: 11 Eylül 2001 saldırıları, ABD dış politikasında paradigmatik kırılma yaratmıştır. Bush yönetimi, İslam dünyasından destek sağlamak amacıyla İsrail’e “yerleşim freni” baskısı yapmış ve ilk kez açıkça “Filistin devleti” ifadesini kullanmıştır. Ancak İsrail, intifadayı terörle ilişkilendirme stratejisini benimseyerek Filistin direnişini bastırma yönünde avantaj elde etmiştir.³⁹ Yeni muhafazakar düşünce kuruluşu Project for a New American Century’nin (PNAC) 20 Eylül 2001 tarihli mektubu, İsrail’i “Teröre karşı en kararlı müttefik” ilan ederek Başkan’a koşulsuz destek çağrısında bulunmuştur.⁴⁰

1.3.2 Ortadoğu Barışı İçin Amerikan Girişimleri

George W. Bush’un 24 Haziran 2002 konuşmasında ilan edilen “Yol Haritası”, ABD-AB-Rusya-BM’den oluşan Dörtlü’nün 2003’te açıkladığı üç aşamalı barış planıdır.

1. *Aşama (2003):* Çatışmasızlık, Filistin’de kurumsal reform, İsrail’in yerleşim faaliyetlerini dondurması.

37 Muhammed Seyyid Selîm, *Teṭavvur es-Siyâse ed-Düvelîyye fî l-Ḳarnî’s-Sâsi’ ‘Aşer ve l-İşrîn*, Ṭab’a 2, Mişr: Dârü l-’Emîn liṭ-Ṭibâ’a ve’n-Neşr, 2002, s. 53.

38 Semîr Âdil, “et-Ta’âvün ve t-tevettür: ‘alâḳâtü l-Vilâyâtî l-Mütteḥîdeti l-Emrîkiyye ma’a s-Salṭati l-Filastîniyye taḥte Ebâme ve Tramp,” *ed-Dirâsâtü l-Emrîkiyye*, c. 20, sayı 4, 2021, s. 98.

39 Ârthur Pîṭîrz, “Teğyîru l-Mevâkıfî l-Êmîrîkiyyeti tiḥye l-İstîṭân fî ‘Ahdî Tramp,” *ed-Dirâsâtü l-İstîrâṭîciyye*, c. 22, sayı 1, 2020, s. 49.

40 İbrâhîm Ebrâş, *Filastîn fî Âlemin Teğayyur, Râm Allâh: el-Müessese el-Filastîniyye li l-İrşâd el-Kavmî*, 2003, s74.

2. *Aşama (2003-2004)*: Çok taraflı ekonomik destek konferansı ve nihai statü müzakerelerinin başlaması.
3. *Aşama (2004-2005)*: Sınırlar, Kudüs ve mülteciler dahil kalıcı anlaşma ve egemen Filistin devletinin kurulması.
4. *Eleştiriler*: İsrail mültecilerin dönüş hakkını kategorik olarak reddetmiş; Filistin tarafı 1967 sınırlarına çekilme ve yerleşimlerin tamamen durdurulması konusunda yeterli baskı görmediğini belirtmiştir.⁴¹

Annapolis Konferansı (2007): Maryland eyaletinde düzenlenen Annapolis Konferansı, iki devletli çözüm taahhüdünü yenilemiş; ancak sınırlar, Kudüs ve yerleşimler gibi temel başlıklarda kayda değer ilerleme sağlayamamıştır. İsrail'in güvenlik koşullarını öne sürmesi ve Filistin iç bölünmüşlüğü (2006 Gazze seçimleri sonrası Hamas-El Fetih ayrışması) süreci akamete uğratmıştır.⁴²

ABD'nin farklı dönemlerdeki arabuluculuk çabaları, liderlik değişimleri, bölgesel faktörler ve tarafların karşılıklı güvensizliği nedeniyle sürdürülebilir barış üretmekten uzak kalmıştır. Yine de Washington, yapıcı-adil çözüm vizyonu ve tarafların asgari haklarını gözetken mekanizmalar geliştirmedikçe, Filistin meselesindeki uzlaş potansiyeli sınırlı kalacaktır.

1.3.3 Amerikan Dış Politikasının Belirleyicileri

Amerikan dış politikasının oluşumunda etkili olan değişkenler, resmî ve gayriresmî nitelikteki iç-dış faktörlerin dinamik bileşiminden meydana gelir. Bu belirleyicileri üç ana kategori altında ele almak mümkündür⁴³.

1.3.3.1. Anayasal (Resmî) Belirleyiciler

1. Yasama Erkini – Kongre

41 David M. Halbfinger, *Tensions Ease in Gaza, Allowing Money and Fuel to Roll In*, *The New York Times*, 9/11/2018. nyti.ms/2DiOzPt.

42 'Âdil Süleymân, *Hel aşbahet el-kađiyye'l-Filastîniyye zâhîretân mevsimiyye? Cerîdetü'l-'Arabî el-Cedîd*, 2 Âzâr 2017, s.48.

43 Joseph Nye, *el-Munâza'âtü'd-Düveliyye: Muqaddimetün li'n-Nazariyye ve't-Târîkh*, çev. Aḥmed Emîn el-Cemel ve Mecdî Kâmil, 1. bs., Kahire: el-Cem'îyyetü'l-Mıṣriyye li'n-Neşr ve'l-Ma'rîfet ve's-Şaḳâfeti'l-'Âlemiyye, 1997, s.85.

Yetki çerçevesi: ABD Anayasası'nın I. maddesinin 8. bölümü Kongre'ye dış ticareti düzenleme, savaş ilanı, bütçe onayı ve uluslararası antlaşmaları Senato'daki nitelikli çoğunlukla tasdik etme yetkileri verir.⁴⁴

Politikaya etkisi: Antlaşma onayı ve bütçe tahsisi sayesinde Kongre, başkanın dış politika girişimlerini sınırlandırabilir; özellikle savaş ve askeri harcamalar konusunda frenleyici rol üstlenir.⁴⁵

2. Yürütme Erkini – Başkan

Konumu: Silahlı kuvvetlerin başkomutanı ve yürütme organının başıdır; binlerce danışman ve ajansın desteğiyle “tek ses” avantajına sahiptir.

Esnek yetkiler: Kriz zamanlarında, anayasadaki “müphem” yürütme yetkileri başkana geniş hareket alanı tanır; böylece karar alma sürecinde belirgin bir inisiyatif doğar.⁴⁶

3. Kongre–Başkan İlişkisi

Anayasa, dış politika alanında her iki erke de yetki tanıdığı için “paylaşılan egemenlik” düzeni yaratır. Bu düzen kimi zaman iş birliği, kimi zaman da yetki çekişmesi şeklinde tecelli eder; çekişmenin şiddetini kriz türü ve siyasi konjonktür belirler.⁴⁷

1.3.3.2. Gayriresmî İçsel Belirleyiciler

Çıkar Grupları (Lobiler): İsrail yanlısı AIPAC gibi örgütler kampanya finansmanı, politika notları ve doğrudan temas yoluyla karar vericileri etkiler. Arap yanlısı lobilerin dağınık örgütlenme ve kaynak yetersizliği nedeniyle nüfuzu sınırlıdır.⁴⁸

Kitle İletişim Araçları: Medya, kamuoyuyla karar vericiler arasında çift yönlü bir köprü işlevi görür. 11 Eylül sonrası terörle mücadele söyleminin meşrulaştırılması gibi

44 Hâmid Manşûr, et-Tenmeyetü'l-İktisâdiyye ve's-Selâm fi'ş-Şerki'l-Evsat, Dübey: Merkezü Dirâsâtî'l-Ĥalîc, 2019, s.83. Pîfîrz, “Teğyîru'l-Mevâkîfî'l-Êmîrikiyyeti...”, s. 49.

45 Hâmid Manşûr, et-Tenmeyetü'l-İktisâdiyye ve's-Selâm fi'ş-Şerki'l-Evsat, Dübey: Merkezü Dirâsâtî'l-Ĥalîc, 2019, s.83. Pîfîrz, “Teğyîru'l-Mevâkîfî'l-Êmîrikiyyeti...”, s. 49.

46 Tom Robertson, “Muḳârene beyne Siyâsâtî Ŗbâmâ ve Tramb tiḥve Filastîn,” ed-Dirâsâtü'l-Muḳârene, c. 24, sayı 1, 2021, s. 48.

47 Hâlid İbrâhîm, el-Vihdetü'l-Filastîniyye ve Sirââtü's-Siyâseti'l-Hâriciyye el-Emrîkiyye, Beyrût: Dârü'l-Fikr el-Arabî, 2022, s. 39.

48 Sâmi Mahmûd, “el-Âsârü'l-İktisâdiyye ve'l-İctimâ'îyye li-Siyâsâtî Tramb 'alâ'l-Filastîniyyîn,” Mecelletü'l-İktisâd ve's-Siyâseti'd-Düveliyye, c. 22, sayı 3, 2020, s. 89.

durumlarda hükûmete destek olurken, Watergate skandalında olduğu gibi yolsuzlukları ifşa ederek yönetimi zayıflatabilir.⁴⁹

Kamuoyu: Amerikan toplumunun iç çeşitliliği ve iç politika öncelikleri, dış politikaya yönelik ilgiyi genellikle kriz dönemlerine sınırlar. Dolayısıyla kamuoyu baskısı dalgalı olup, spesifik olaylara bağlıdır.⁵⁰

1.3.3.3. Dış Çevre Belirleyicileri

Uluslararası Sistem Dinamikleri: Değişen güç dağılımı, yeni aktörlerin yükselişi ve normatif çerçevedeki farklılaşma, Washington'un ittifak, askeri konuşlanma ve yaptırım gibi araçlarla belirsizlik yönetimi yapmasını gerektirir.⁵¹

Çift Yönlü Etki: Bazı krizler (ör. Körfez Savaşları) Amerikan müdahalesini kolaylaştırırken, diğer durumlarda rakip büyük güçler (Çin, Rusya) veya bölgesel aktörler (İran) ABD hedeflerini zorlaştırır.⁵² Dış ortamın sunduğu fırsatlar ve kısıtlar, resmi kurumlar ile gayriresmi aktörlerin güç dengesiyle birlikte değerlendirilir.⁵³

Sonuç olarak ABD dış politikası, başkanın kriz dönemlerinde artan ağırlığı; Kongre denetimi, lobicilik faaliyetleri, medya söylemi ve uluslararası ortamın baskısı arasında sürekli müzakere edilen karmaşık bir karar-paylaşımı mekanizması üretir.⁵⁴ Bu çok katmanlı yapı, birbirine rakip çıkarları dengeleyerek “ulusal menfaati” tanımlamayı amaçlar.

49 Âdil, “es-Siyâsetü'l-İktisâdiyye...”, s. 98.

50 Fevâz Cercis, es-Siyâsetü'l-Hâriciyye Tecehhe'l-'Arab: Keyfe Tüsna' ve Men Yasna'uhâ, Tab'a 2, Markez Dirâsât el-Vihdeti'l-'Arabiyye, Beyrût, 2000, s. 91

51 John Smith, Siyâsât Tramb fi's-Şerki'l-Evsat: Tahlîl Şâmil, New York: Dârü'n-Neşri'l-Akâdemiyye, 2019, s.69.

52 İsmail, el-Sırâ'u'l-İsrâ'iliyyü'l-Filastînî ve's-Siyâsetü'l-Emrîkiyye, s. 103.

53 Âdil Emîn, “Devrü'l-i'lâm ve'r-re'yi'l-âm fi teşkili siyâseti Ebâme tivâce Filastîn,” Mecelletü'l-i'lâm ve's-Siyâse, c. 11, sayı 2, 2015, s. 37.

54 Kerim Yusuf, Diplomasi ve Medya: Amerikan Politikalarının Filistin-İsrail Çatışmasına Etkisi, İskenderiye Üniversitesi, 2021, s 65.

Bu bölümde, Amerikan dış politikasının kuruluş dönemindeki “yalıtım” stratejisinden iki dünya savaşıyla başlayan çok taraflı işbirliği dönemine, Soğuk Savaş’ın “containment” doktrinine ve 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra terörle mücadele odaklı sürece uzanan tarihsel evrimi; Başkan, Kongre, Dışişleri Bakanlığı, CIA, Pentagon ve Ulusal Güvenlik Konseyi gibi resmi aktörlerle siyasi partiler, lobiler, medya, kamuoyu ve düşünce kuruluşlarının iç içe geçen rollerini; 11 Eylül’ün Filistinİsrail gündemini nasıl güvenlik eksenli bir yaklaşıma dönüştürerek barış müzakerelerini marjinalize ettiğini; hem İsrail’e sağlanan kesintisiz desteğin hem de Filistin tarafına uygulanan kısıtlayıcı koşulların iki devletli çözümün önünü nasıl tıkadığına dair temel çelişkileri bütüncül bir perspektifle değerlendirdik. Bu kapsamda, tarihsel süreklilik, karar alma mekanizmalarındaki çok katmanlı etkileşimler ve güvenlik paradigmasının bölge dinamikleri üzerindeki belirleyici etkisi, sonraki bölümlerde yapılacak Obama ve Trump dönemi analizleri için sağlam bir kavramsal temel oluşturacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BARACK OBAMA DÖNEMİNDE (2009-2017) AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ’NİN FİLİSTİN’E YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI

2.1 Barack Obama ve İki Devletli Çözümüne ABD’nin Bakışı

Barack Obama’nın başkanlık dönemi, ABD dış politikasında Ortadoğu’ya yaklaşımda niteliksel bir dönüşüm vaadiyle başladı. Obama, İsrail–Filistin meselesini yalnızca güvenlik odaklı bir sorun olarak değil, aynı zamanda uluslararası hukuk, insan hakları ve bölgesel istikrar ekseninde ele alınması gereken çok boyutlu bir kriz olarak tanımladı. “Yeni Bir Başlangıç” söylemiyle İslam dünyasıyla ilişkilere karşılıklı saygı ve ortak çıkarlar temelinde yaklaşmayı hedefleyen Obama yönetimi, Filistin halkının özbelirlenim hakkını ve İsrail’in güvenlik kaygılarını dengelemeye çalıştı. Obama’nın “iki devletli çözüm” vizyonu, egemen Filistin ve İsrail devletlerinin altı gün savaşı öncesi sınırlar temelinde yan yana var olmasını öngörüyordu. Bu yaklaşımın dayandığı dört başlıca ilke şunlardı:⁵⁵

Karşılıklı Tanınma ve Güvenlik: Filistin devletinin varlığı İsrail’in güvenliğine tehdit olmamalı, aynı zamanda Filistinliler de özgür ve bağımsız bir devlet kurma hakkına sahip olmalıydı.

⁵⁵ Yûsuf ‘Adnân, “Mukârene beyne Siyâsât ‘Ôbâmâ ve Trump teveccühe Filastîn,” *ed-Dirâsât el-Mukârene*, c. 22, sayı 1, 2020, ss. 37.

Toprak Bütünlüğü ve Komşuluk İlişkileri: Yeni Filistin devletinin coğrafi olarak kesintisiz bir yapıya sahip olması, ekonomik ve sosyal gelişimini sürdürülebilir kılacaktı.

Kudüs'ün Sonucu Müzakerelere Bırakılması: Kudüs'ün statüsü, taraflar arasında nihai anlaşmaya kadar uluslararası hukuk çerçevesinde korunmalıydı.

Mülteciler Sorununun Adil Çözümü: 1948 ve 1967 göçlerinin yol açtığı mülteci krizi, BM kararları ve bölgesel işbirliğiyle ele alınmalıydı.

Ancak bu ilkesel çerçevenin uygulamaya dökülmesinde karşılaşılan başlıca zorluklar, ABD iç siyasetindeki lobiler ve Kongre'deki dengeler; bölgesel aktörlerin (özellikle Mısır, Ürdün ve Suudi Arabistan'ın) değişken tutumları; ve Filistin içindeki siyasi bölünmüşlük oldu. Obama dönemi boyunca ilan edilen diplomatik girişimler, yerleşim moratoryumları ve mali destek programları, iki devletli çözümü desteklese de, yerleşimlerin büyümesi ve müzakere sürecinin donması pratikte ilerlemeyi engelledi. Böylece Obama'nın "ikili diplomasi" stratejisi, söylem düzeyinde güçlü bir vizyon sunarken, sahadaki yapısal engeller nedeniyle beklenen politik etkiyi yaratmakta yetersiz kaldı.⁵⁶

2.1.1 Obama'nın Dış Politikasının Ana Hatları ve "İki Devletli" Yaklaşımı

Barack Obama döneminde Washington'un Orta Doğu politikasında göze çarpan değişim, askeri müdahaleden çok diyalog ve diplomasiyi öne çıkarma çabasıydı. 4 Haziran 2009'da Kahire'de yaptığı "Yeni Bir Başlangıç" konuşmasında Obama, ABD-İslam Dünyası ilişkilerini "karşılıklı saygı ve ortak çıkarlar" temelinde yeniden tanımlama iradesini beyan etti.⁵⁷ Aynı doğrultuda, demokratikleşme, insan hakları ve ekonomik kalkınma ekseninde bölgesel istikrara katkı sunmayı hedefledi; IŞİD'in yükselişi gibi yeni tehditlerle mücadelede ise çok taraflı koalisyonları önceledi.² Böylece ABD, bölgeye

⁵⁶ Muhammed Ber'avz, "es-Sînâryûhât el-'Amerîkiyye tecehhe el-Şâziyye el-Filastîniyye," *el-Cezîre*, s. 168.

⁵⁷ Cûnz, "Şarâr Naql es-Sefâre...", s. 87.

ilişkin geleneksel sert güç doktrinini kısmen yumuşatarak stratejik ortaklıklar ve ekonomik-kültürel iş birliği üzerinde yoğunlaştı.⁵⁸

a) *İki Devlet Çözümüne Destek:* Göreve başlarken Obama, İsrail-Filistin barışının “yalnızca iki egemen devletin barış içinde yan yana yaşamasıyla” mümkün olacağını vurguladı.⁵⁹ 2010 BM Genel Kurulu konuşmasında “Gelecek yıl bu salonda tam üye bir Filistin Devleti görmeyi” ümit ettiğini ilan etti. Süreci hızlandırmak adına Senatör George Mitchell’ı Orta Doğu Özel Temsilcisi olarak atadı; Mitchell’in yürüttüğü mekik diplomasisi, tarafları masaya oturtmakla birlikte İsrail’in Batı Şeria’daki yerleşim faaliyetlerini durdurumaması sebebiyle sonuçsuz kaldı.⁶⁰ Ayrıca, Filistin iç bölünmüşlüğü (El-Fetih/Hamas rekabeti) müzakerelerin ilerlemesini zorlaştırdı. Obama’nın ilkesel desteği adalet ve öz-belirlenim vurgusu taşısa da sahadaki gerçeklik -özellikle yerleşimlerin yayılması- iki devleti fiilen imkansızlaştıran yapısal engeller doğurdu. Bu durum, diplomatik söylemin ötesine geçen ekonomik ve sosyo-politik programlara duyulan ihtiyacı açığa çıkardı.

b) *Washington’un Arabulucu Kimliğinin Sınırları:* Soğuk Savaş’ın bitiminden bu yana ABD, İsrail-Filistin çatışmasının ana ara bulucusu konumundadır. 1991 Madrid Konferansı bunun en görünür başlangıç noktasıdır; dönemin Dışişleri Bakanı James Baker sekiz tur Orta Doğu ziyareti gerçekleştirerek tarafları müzakereye ikna etmiştir.⁶¹ Ne var ki, Washington çoğu kez İsrail’in güvenlik perspektifini benimseyerek BM 242 ve 338 sayılı kararlarına getirdiği “esnek yorumları” desteklemiş, Filistinlilerin hak taleplerini geri plana itmiştir. Yerleşimlerin genişlemesi de bu bağlamda kritik bir engeldir: 2013’e gelindiğinde

58 Muhammed ‘Alî, es-Siyâsât el-‘Amerîkiyye ve Meşâlih eş-Şerķ el-Evsat: Muķârene beyne’l-‘İdârât, el-ķâhire: Dârü’l-Fikr el-Ĥadîs, 2021,s.87.

59 Adil Emin, “Obama’nın Filistin Politikasında Medya ve Kamuoyu Rolü”, Medya ve Politika Dergisi, Cilt 11, Sayı 2, 2015, ss. 21.

60 Imâd Cade, el-ķadiyye’l-Filastîniyye ve tedâ’iyyât i’tidâ’âti 11 min Eylûl, Mecelletü’s-Siyâseti’d-Düveliyye, El-ķâhire, Kânûnü’s-Sânî sayı 147.

61 Fâtıme ‘Âişe, et-Taĥeddiyyât el-Filastîniyye fî ‘Ahd ‘Ubâme, ‘Ammân: Câmi‘atü’l-‘Ürdün, 2017, s.92.

İsrail, Doğu Kudüs'ün %87'sini fiilen kontrol eder hale gelmiş, demografik-coğrafi statükoyu Filistin aleyhine dönüştürmüştür.⁶²

Obama, Mart 2013'te Ramallah'ta yaptığı basın toplantısında “yan yana yaşayacak, yaşanabilir ve sınırları bitişik iki devlet” hedefini yineledi.⁶³ Ancak aynı dönemde İsrail'e on yıl için 38 milyar \$'lık askeri yardım paketi onaylandı; Filistin Yönetimi'ne yönelik destek ise kısıtlı kaldı. Donald Trump devrinde ABD elçiliğinin Kudüs'e taşınması, iki devlet vizyonunu daha da gerilettili.⁶⁴

2.1.2 İki Devletli Çözümün Önündeki Başlıca Engeller

Yerleşim Genişlemesi: 2016 itibarıyla Batı Şeria'da 194 resmi yerleşim, 100'den fazla kaçak yerleşim noktası ve Doğu Kudüs'te 15 yerleşim mevcuttu.⁶⁵ Bu alanlar birbirine aparter yollarla bağlanarak Filistin topraklarını “ada kümelerine” dönüştürdü.

Kudüs'te Demografik Kaydırma: Doğu Kudüs'te 200-300 bin yerleşimciye karşılık yaklaşık 310 bin Filistinli yaşamaktadır; İsrail'in kentsel politikaları Yahudi çoğunluk oluşturmayı hedefler.⁶⁶

Toprak Kayıpları (Alan C): Batı Şeria'nın %61'ini oluşturan ve tamamen İsrail denetimindeki Alan C—özellikle Şeria Vadisi—gelecekteki Filistin Devleti'nin coğrafi bütünlüğünü tehdit etmektedir.⁶⁷

2001 sonrası Amerikan yönetimleri, iki devlet söylemini diplomatik araç olarak muhafaza etmiş ancak sahada yerleşim genişlemesine göz yumarak çözümü fiilen zayıflatmıştır; BM Güvenlik Konseyi'nin 2334 sayılı kararına rağmen bu çelişki

62 Hâlid Muhammed Tâhir, es-Siyâsetü'l-Emrîkiyye Tüçâh el-Ümemi'l-Müttehide 1990–2004, Risâletü Doktora, Câmî'atü'l-Kâhire, 2005, s. 248.

63 Robertson, “Obama ve Trump'ın Filistin Politikalarının Karşılaştırması”, s. 36.

64 Selma Nur, Ortadoğu'da Amerikan Diplomasisi: Obama Politikalarının Analizi, Beyrut: Arap Araştırma ve Çalışma Merkezi, 2016, s.150.

65 Sâmi, “et-Te'sîrât el-İctimâ'îyye...”, s. 71.

66 Ömer Reşid, “Amerikan Politikası ve İsrail Yerleşim Yerleri: Obama Yönetimi Üzerine Bir Çalışma”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt 18, Sayı 2, 2015, ss. 102.

67 Mâcid 'Arsân el-Kılânî, Şinâ'atü'l-Qarâr el-'Amerikî, 'Ammân: Dârü'l-Furkân li'n-Neşr ve't-Tevzî', 2005, ss. 33.

sürmüştür.⁶⁸ Trump dönemiyle birlikte kavram giderek retorik düzeyinde kalmış, Filistin tarafı ise yeni stratejiler arayışına yönelmiştir.

a) *Obama Yönetiminin İsrail'e Yönelik Eleştirileri*: Obama 2009'da İsrail'i yerleşim faaliyetlerini dondurmaya açıkça davet etmiş ve Aralık 2016'da 2334 sayılı kararda vetoyu kullanmayarak yerleşimleri uluslararası hukuk ihlali olarak kayda geçirmiştir.⁶⁹ Netanyahu hükûmeti bu tavrı “iç işlerine müdahale” olarak nitelese de, Obama yönetimi iki devlet çözümünün yaşatılması için hukuki zemini koruma gayreti içinde olduğunu savunmuştur.⁷⁰

b) *Bölgesel ve Küresel Tepkiler*: Çoğu Arap ülkesi, Obama'nın yerleşim karşıtı söylemini olumlu karşılarken somut sonuçların yokluğundan ötürü hayal kırıklığı yaşamıştır. Avrupa Birliği, ABD çizgisine paralel şekilde yerleşimleri kınamış; ancak Washington-Tel Aviv gerilimi, bu tutumun etkisini sınırlamıştır.⁷¹ İsrail yönetimi, daha uyumlu bir yaklaşım sergileyen Trump yönetimini tercih etmiştir. İran ve Katar gibi aktörlerin bölgesel rekabeti de ABD'nin Filistin politikasına yeni katmanlar eklemiştir.⁷² Dolayısıyla Orta Doğu diplomasisi, ulusal-bölgesel çıkarlar ile insani-hukuki sorumlulukların karmaşık bir bileşkesine dönüşmüştür.

2.2 ABD'deki İç Dinamiklerin Obama'nın İsrail-Filistin Politikalarına Etkisi

Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politikasını şekillendiren en kayda değer etkenlerden biri, iç siyasetteki güç dengeleri ve toplumsal algı dinamikleridir. Obama yönetimi döneminde, Kongre'deki İsrail yanlısı çıkar grupları (özellikle AIPAC) ve Evanjelik Hristiyan ağlar, Başkan'ın Filistin meselesinde atmayı düşündüğü adımlar üzerinde belirleyici bir baskı unsuru olarak öne çıkmıştır. Bu lobici faaliyetler, Obama'nın

68 Muhammed Ber'avz, “es-Sînâryûhât el-'Amerîkiyye tecehhe el-Şâziyye el-Filastîniyye,” el-Cezîre, s. 168.

69 Abdurrahman Hasan, Obama'nın Dış Politikası: İslam Dünyası ile İlişkilerin Yeniden İnşası, New York: Akademik Yayıncılık, 2015, 49.

70 Emily Carter, “Obama ve Trump Dönemlerinde Amerikan Yönetiminin Filistin Yönetimi ile İşbirliği”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 19, Sayı 3, 2019, ss. 49.

71 Selîm 'Abdü'r-Rahmân, “Devrû'l-Münazzamâtî ğayri'l-hükûmiyye fî mukâtele siyâsâtî Tramp tivâce Filastîn,” Mecelletü'l-Müctema 'i'l-Medenî, c. 10, sayı 2, 2020, s. 56.

72 Joseph Nye, *el-Munâza 'âtü 'd-Düveliyye: Muqaddimetün li'n-Nazariyye ve't-Târîkh*, çev. Aḥmed Emîn el-Cemel ve Mecdî Kâmil, 1. bs., Kahire: el-Cem'iyetü'l-Mışriyye li'n-Neşr ve'l-Ma'rifet ve's-Şaḳâfeti'l-Âlemiyye, 1997, s.78.

“iki devletli çözüm” söylemini kamuoyuna taşırken dahi, somut müzakere süreçlerinde daha temkinli davranmasına yol açmıştır.

Diğer yandan, Amerikan medyasının çatışmayı nasıl çerçevelediği; haberlerde hangi kurgulara yer verildiği ve hangi görsel-ahlaki referansların vurgulandığı, kamuoyunun baskı noktalarını belirlemiş; Beyaz Saray’ın söylem ve eylem takvimini etkilemiştir. Ayrıca, ABD savunma sanayii ve dış yardım bütçelerinin yönünü belirleyen ekonomik aktörler, Filistin’e ayrılan fonların niteliğini ve niceliğini sınırlandırarak, altyapı ve kalkınma projelerinin kapsamını kısıtlamış; böylece Washington’un bölgesel istikrar için vaat ettiği insani diplomasi programlarının etkisini azaltmıştır.

Sonuç olarak, Obama’nın Tel Aviv ve Ramallah arasındaki dengeli tutum arayışı, iç politika dinamikleri karşısında sık sık geri adım atmak zorunda kalmış; İsrail’in güvenlik kaygılarına duyulan saygı, Filistin taleplerinin hayata geçirilmesine ilişkin inisiyatifleri sınırlandırmıştır. Bu iç dinamikler, Obama’nın dış politikasındaki idealist vizyon ile sahadaki pratik adımlar arasındaki makası belirlemiş ve iki devletli çözüm ufkunun daralmasına katkıda bulunmuştur.

2.2.1 Medya ve Ekonomi Faktörlerinin Dış Politika Yönelimindeki Rolü

Obama yönetiminin Filistin politikasını belirleyen parametreler salt dış ilişkilerle sınırlı kalmamış, iç siyasal yapının baskı unsurlarıyla da şekillenmiştir. En başta, Kongre’de ve kamuoyunda güçlü bir etki ağına sahip İsrail yanlısı çıkar grupları yönetimin manevra alanını daraltmış; bu baskı, başkandan daha cüretkâr adımlar bekleyen reformist çevrelerle gelenekçi aktörler arasındaki dengeyi karmaşıktırıştır. Ayrıca Temsilciler Meclisi ile Senato’daki partizan bölünmüşlük, Ortadoğu dosyasında yeknesak bir stratejinin oluşmasını engellemiştir.⁷³

a) Amerikan Medyası ve Kamuoyunun Politikayı Biçimlendirmesi: 2009-2017 döneminde İsrail-Filistin çatışması, ABD medyasında yoğun biçimde tartışılmış; haber

⁷³ İbrâhîm Yûsuf, “Muhâveletü Hilli’d-Devleteyn hılâle İdâreti Ôbâmâ,” *Mecelletu’ş-Şarku’l-Evsat li’d-Dirâsâti’s-Siyâsiyye*, c. 12, sayı 3, 2014, s. 54.

çerçeveleri kamuoyu algısını, kamuoyu da idarenin söylemini karşılıklı olarak beslemiştir. İnsan hakları örgütleri ve sivil toplum kuruluşları, yerleşim karşıtı lobi faaliyetleri yürütürken; AIPAC ve Evanjelik networkler, İsrail'e verilen askerî-siyasal desteğin sürdürülmesi için baskı yapmıştır. Bu çift yönlü bilgi akışı, Beyaz Saray'ın söylemini dengeleme ve taban tepkilerini yönetme zorunluluğunu beraberinde getirmiştir.

b) Ekonomik Boyut: Obama, Filistin'de ekonomik kalkınmayı barışın kurucu unsurlarından biri olarak görmüş; altyapı projeleri, KOBİ destek programları ve uluslararası yatırım fonları için toplam 1,2 milyar dolar yardım paketi taahhüt etmiştir. Amaç, dış yardıma bağımlılığı azaltmak ve bölgesel istikrarı teşvik etmektir. Bununla birlikte, Kongre'nin bütçe kısıtları ve İsrail'in alan kısıtlamaları, projelerin etkinliğini önemli ölçüde sınırlamıştır.

2.2.2 Obama'nın Netanyahu Hükûmeti ve Yerleşim Politikasıyla İmtihani

a) Obama-Netanyahu İlişkilerinin Seyri: Yerleşim faaliyeti ve İran nükleer anlaşması, iki lider arasındaki en keskin ayrışma başlıklarıydı. Netanyahu'nun 2015'te, Beyaz Saray'la istişare etmeksizin Kongre kürsüsünden nükleer anlaşmayı hedef alan konuşması, diplomatik teamüllerin aşılması olarak değerlendirildi ve Obama tarafından "kişisel bir nezaket ihlali" şeklinde algılandı.⁷⁴ Bununla birlikte, 2016'da imzalanan 38 milyar dolar tutarındaki 10 yıllık askerî yardım mutabakatı, stratejik taahhüdün siyasi sürtüşmelere rağmen sürdüğünü kanıtladı.⁷⁵

b) Yerleşim Politikası Hakkında Beyaz Saray'ın Tavrı: Obama, 2009'da yerleşim faaliyetlerinin "Barış sürecini baltalayan ana engel" olduğunu ilan etti. Döneminin sonunda, ABD'nin BM Güvenlik Konseyi'nde 2334 sayılı kararı veto etmeyip çekimser kalması, Washington'un yerleşimlere dönük ilk açık uluslararası hukuk referanslı eleştirisi olarak kayda geçti. Ne var ki karar, pratik baskı mekanizmalarıyla desteklenmediği için yerleşim genişlemesini durdurmaya yetmedi.

74 Semîr 'Âdil, "es-Siyâsâtü'l-İktisâdiyye li-Tramp ve te'sîruhâ 'alâ Filastîn," ed-Dirâsâtü'l-Emrîkiyye, c. 18, sayı 3, 2019, s. 104.

c) *Askeri Destek Parametreleri*: “Demir Kubbe” ile başlayıp “Davud’un Sapanı” sistemine uzanan müşterek programlara yapılan yatırım, İsrail’in nitelikli askeri üstünlüğünün (Qualitative Military Edge) muhafazasını amaçladı. Bu ölçek, yönetimler üstü stratejik önceliğin, ikili siyasi gerilimlere rağmen değişmediğini gösterir.

d) *2014 Filistin İç Uzlaşısına Yaklaşım*: El-Fetih ile Hamas arasında kurulan Ulusal Mutabakat Hükûmeti’ne karşı Obama yönetimi, diplomatik veto politikasını yumuşatmış; Başbakan Rami el-Hamdallah’ı Washington’a davet ederek sembolik destek vermiştir. Ancak İsrail’in uzlaş hükûmetini tanımaması ve Gazze üzerindeki ablukayı sürdürmesi, ABD’nin bu açılımını somut sonuçtan mahrum bırakmıştır.

e) *Önceki ve Sonraki Yönetimlerle Karşılaştırma*: George W. Bush’un tek taraflı askeri angajman ve sert güç eksenli doktrini, Obama’nın “diplomatik dengeleme” söylemiyle yumuşatılmış; fakat yerleşim karşıtı söylem pratiğe tam yansımamıştır. Trump yönetimi ise Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanıyarak ve yerleşimlere dair kısıtlamaları hafifleterek, Obama dönemindeki denge arayışını geriye çevirmiştir.⁷⁶ Bu karşılaştırma, ABD dış politikasının başkanın ideolojik yönelimine paralel dalgalandığını, ancak İsrail’in askeri güvenliği konusundaki partiler-üstü mutabakatın sürdüğünü teyit eder.

Bu bölümde, Obama yönetiminin (2009–2017) Filistin politikasının temel eksenleri özetlenmiştir: “Yeni Bir Başlangıç” çerçevesinde güvenlik, insan hakları ve uluslararası hukuku dengelemeyi hedefleyen ikili diplomasi stratejisi; Altı Gün Savaşı öncesi sınırlar temelinde iki devletli çözüme verdiği söz ve Senatör Mitchell vasıtasıyla yürütülen mekik diplomasisi; Batı Şeria’daki yerleşimlerin büyümesi, Kudüs’teki demografik kaydırma ve Filistinli aktörler arasındaki iç bölünmüşlüğü süreci kilitlemesi; Kongre’deki lobici baskılar, medya kurguları ve bütçe kısıtlarının pratikte “iki devlet” ufkunu daraltması; Netanyahu hükûmetiyle yaşanan diplomatik gerilimler ve BM 2334 kararı gibi hukuki adımların sahadaki etkisizliği; bölgesel ortaklıklar ve ekonomik yardım paketleriyle

75 Kerim Yusuf, *Diplomasi ve Medya: Amerikan Politikalarının Filistin-İsrail Çatışmasına Etkisi*, İskenderiye Üniversitesi, 2021, s.93.

76 Ömer Reşid, “Amerikan Politikası ve İsrail Yerleşim Yerleri: Obama Yönetimi Üzerine Bir Çalışma”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, 2015, ss. 93.

desteklenen insani diplomasi çabalarının, İsrail'in güvenlik endişeleri ve ABD'deki iç dinamikler karşısında geri planda kalışı. Böylece Obama dönemi, söylem düzeyindeki güçlü vaatlere rağmen yapısal engeller nedeniyle beklenen siyasi eşitliği sağlayamadan tamamlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DONALD TRUMP DÖNEMİNDE (2017-2021) AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ’NİN FİLİSTİN’E YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI

3.1 Trump Yönetiminin Dış Politikasının Ana Hatları ve Kudüs’ün İsrail’in Başkenti Olarak Tanınması

2017–2021 döneminde Donald Trump yönetimi, Filistin–İsrail çatışmasında geleneksel “tarafsız arabuluculuk” rolünden uzaklaşarak, İsrail’in güvenlik ve yerleşim politikalarını koşulsuz destekleyen bir dış politika çizgisi benimsemiştir. Bu stratejinin temel özelliklerinden biri, Ortadoğu’daki diplomatik teamülleri aşan, bölgesel güç dengelerini tek taraflı olarak yeniden şekillendiren kararlar dizisidir. Trump yönetimi, ilk olarak Kongre tarafından 1995’te onaylanan “Jerusalem Embassy Act”’in yürürlüğe girmesini hızlandırarak, uzun süredir askıda tutulan büyükelçiliğin Kudüs’e taşınma sürecini resmî olarak başlatmıştır. 6 Aralık 2017’de yapılan açıklamayla ABD, Kudüs’ü “bölünmez” ve “tek” başkent olarak tanımış; bu hamle, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin 1980 ve 2016 tarihli kararlarının “nihai statü müzakereleri” ilkesiyle doğrudan çelişmiştir.⁷⁷

Söz konusu karar, Washington’un Filistin tarafını tamamen dışlayarak, bölgedeki statükoyu İsrail lehine pekiştirmeyi amaçladığını göstermiştir. Kararın arka planında, iç

⁷⁷ BM Güvenlik Konseyi, Karar 478 (1980) ve Karar 2334 (2016)

siyasette güçlü bir lobici tabana hitap eden Evanjelik Hristiyan gruplar ve İsrail yanlısı örgütlerin (AIPAC vb.) büyük baskısı yer almıştır.⁷⁸ Dışişleri Bakanlığı belgelerinde “Kudüs’ün statüsünün ABD’nin stratejik çıkarları doğrultusunda tanınması” vurgusu, klasik uluslararası hukuk normlarına karşı bir paradigma değişikliğine işaret etmiştir. Büyükelçiliğin 2018 Mayıs’ında resmen taşınması, bölgesel ve uluslararası kamuoyunda protesto dalgalarına neden olmuş; Filistin Yönetimi, ABD’yi “tarafsız arabulucu” olarak görmeyi derhal sonlandırdığını ilan etmiştir.⁷⁹

Bu süreç, Trump yönetiminin “gerçekçi barış” söylemiyle çelişen uygulamalarını gözler önüne sermiştir. Zira diplomatik alanda pazarlık masası devre dışı bırakılarak, hukuki ve demografik zeminde tek taraflı fiili durumların pekiştirilmesi tercih edilmiştir. Dolayısıyla, Kudüs’ün başkent olarak tanınması hem Filistin davasının uluslararası hukuka dayalı çözüm perspektifini baltalamış hem de bölgesel müzakere dinamiklerini temelden sarsmıştır.

3.1.1 Yönetimin Genel Yönelimi

Donald Trump’ın Orta Doğu politikasının karakteristik özelliği, İsrail’in stratejik çıkarlarıyla tam uyumlu bir çizgi izlemesi ve geleneksel diplomatik teamülleri radikal biçimde aşmasıdır.⁸⁰ Washington, Filistin dosyasında “tarafsız arabulucu” konumundan vazgeçerek, yerleşim genişlemesi ve ilhak gibi ihtilaflı başlıklarda Tel Aviv’e koşulsuz destek vermiş; böylece güç dengelerini İsrail lehine kaydırmış ve bölgesel gerilimi tırmandırmıştır.⁸¹ Bu tercih, iç politikada Evangelik blok ile İsrail yanlısı lobilerin baskısının yanı sıra “Amerika’nın güvenlik öncelikleri” söylemiyle meşrulaştırılmıştır.⁸²

78 “Jerusalem Embassy Act,” ABD Kongre Kayıtları, Kasım 1995

79 ABD Dışişleri Bakanlığı İletisi, Mayıs 2018

80 John Smith, Orta Doğu’da Trump Politikaları: Kapsamlı Bir Analiz, New York: Akademik Yayıncılık, 2019, s.184.

81 Sara Ryan, “Trump’ın Filistin Politikasına Uluslararası Tepkiler”, Medya ve Politika Dergisi, Cilt 14, Sayı 1, 2020, ss. 32.

82 Tom Robertson, “Obama ve Trump Yönetimlerinin Filistin ile İşbirliği Üzerine Değişim”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 20, Sayı 2, 2021, ss. 45.

3.1.2 Kudüs'ün Başkent Olarak Tanınması ve Elçiliğin Taşınması

6 Aralık 2017'de Başkan Trump, ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in “bölünmez başkenti” olarak tanıdığını ilan etmiş ve büyükelçiliğin Tel Aviv'den Kudüs'e naklini emretmiştir. Bu adım, 1980 tarihli BMGK 478 sayılı kararı ve 2016 tarihli 2334 sayılı karardaki “Nihai statü müzakeresi” ilkesini fiilen ihlal ederek uluslararası mutabakatı sarstı.⁸³ Karar, Filistin tarafınca “İşgale meşruiyet kazandırma” girişimi olarak nitelenmiş; protestoları ve diplomatik boykotları tetiklemiş, Mahmud Abbas yönetimi ABD'yi artık “tarafsız arabulucu” saymayacağını duyurmuştur.⁸⁴

3.2 Yüzyılın Anlaşması (Deal of the Century) ve Filistin'in Tepkisi

Trump yönetiminin 28 Ocak 2020'de sunduğu “Ortadoğu Barış Vizyonu” (Yüzyılın Anlaşması), Batı Şeria'daki yerleşim bloklarının İsrail'e devredilmesi, Kudüs'ün “tek ve bölünmez” başkent olarak tanınması ve mültecilerin geri dönüş hakkının bütünüyle dışlanması gibi maddeler içeriyordu. Filistinlilere ise coğrafi olarak parçalanmış, egemenlikten yoksun küçük bir “devlet” ile 50 milyar dolarlık ekonomik paket teklif ediliyordu.⁸⁵

Filistin Yönetimi, Hamas, İslami Cihad ve diğer fraksiyonlar bu planı “ilhakı meşrulaştıran, uluslararası hukuku hiçe sayan dayatma” olarak reddetti. Plan, temel ulusal talepleri 1967 sınırları, geri dönüş hakkı ve başkent statüsü görmezden geldiği için hiçbir Filistinli aktör tarafından kabul görmedi. Dolayısıyla Yüzyılın Anlaşması, çatışmayı çözmek yerine mevcut statükoyu İsrail lehine kalıcılaştıran bir belge olarak tarihe geçti

3.2.1 Planın İçeriği ve Filistin Taleplerini Göz Ardı Etmesi

Trump, 28 Ocak 2020'de damadı Jared Kushner liderliğinde hazırlanan “Ortadoğu Barış Vizyonu”nu açıklamış; plan Batı Şeria yerleşimlerinin ve Şeria Vadisi'nin İsrail

83 el-Ümmemü'l-Müttehide, “el-Karârü 2334,” Kânûnü'l-Evvel 2016.

84 Hâmid Manşûr, *et-Tenmeyetü'l-İktisâdiyye ve's-Selâm fi's-Şerki'l-Evsat*, Dübey: Merkezü Dirâsâtü'l-Halîc, 2019, s.187.

85 Arthur Peters, “Yüzyılın Anlaşması Planı: Eleştirel Bir Analiz”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 21, Sayı 1, 2020, ss. 44.

egemenliğine bırakılmasını, Kudüs'ün “tek ve bölünmez” başkent olarak tanınmasını öngörmüş; mültecilerin dönüş hakkını yok saymıştır. Filistinlilere ise egemenlikten yoksun, coğrafi bakımdan parçalı bir “devlet” ve 50 milyar dolarlık ekonomik paket teklif edilmiştir.⁸⁶

3.2.2 Filistinli Aktörlerin Karşı Tavrı

Filistin Yönetimi, planı “ilhakı meşrulaştıran ve uluslararası hukuku hiçe sayan dayatma” olarak reddetmiş; Hamas ve İslami Cihad dahil tüm fraksiyonlar bu konuda ortak tutum sergilemiştir.⁸⁷ Zira taslak, 1948 mültecilerinin geri dönüş hakkı ve Doğu Kudüs'ün başkent statüsü gibi temel ilkeleri bertaraf etmekteydi. Böylece planın, çatışmayı çözmek yerine statükoyu İsrail lehine kalıcılaştırdığı kanaati yerleşmiştir.

3.2.3 Planın Fiili Uygulamaları ve “Tasnif” Süreci

Plan çerçevesinde Washington, yerleşim bloklarını resmen “İsrail toprağı” olarak tanımış, bölgeyi fiilen Filistin kantonlarına ayıracak haritayı onaylamıştır. Mülteci sorununu ise “ev sahibi ülkelerde entegrasyon projeleri” yle tasfiye etmeyi hedeflemiştir. Dolayısıyla “ekonomik refah” retoriğı, siyasal hakların yerini almış; barış sürecinin hukuki parametreleri aşındırılmıştır.⁸⁸

3.3 Washington'daki FKÖ Temsilciliğinin Kapatılması: Kararın Arka Planı ve Yansımaları

Trump yönetiminin “Yüzyılın Anlaşması” adıyla sunduğı Ortadoğı Barış Vizyonu, Filistin–İsrail sorununun çözümünü stratejik güvenlik ve ekonomik teşvikler

86 Emily Carter, “İbrahim Anlaşmaları ve Filistin–İsrail Çatışmasına Etkileri”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 23, Sayı 2, 2021, ss. 42.

87 Arthur Peters, “Yüzyılın Anlaşması Planı: Eleştirel Bir Analiz”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt 21, Sayı 1, 2020, ss. 45

88 Arthur Peters, “Yüzyılın Anlaşması Planı: Eleştirel Bir Analiz”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt 21, Sayı 1, 2020, ss. 45

üzerinden yeniden tanımlamayı amaçlayan kapsamlı bir paket olarak tasarlandı. Ancak önerilen model, Batı Şeria'daki yerleşim bloklarını İsrail egemenliğinde bırakmayı, Kudüs'ü kesintisiz şekilde “bölünmez başkent” ilan etmeyi ve mülteci dönüş hakkını ekonomik entegrasyon projeleriyle değiştirmeyi öngördü.⁸⁹ Bu yaklaşım, uluslararası hukukun temel ilkeleri ile Filistinlilerin ulusal taleplerini göz ardı ettiği için Filistin Yönetimi başta olmak üzere Hamas, İslami Cihad ve tüm siyasi fraksiyonlarca “ilhakı meşrulaştıran ve hukuku çiğneyen bir dayatma” olarak kınandı. Dolayısıyla “Yüzyılın Anlaşması”, çatışmanın kökenlerine inmek yerine fiili durumu pekiştiren, barış müzakerelerinin önünü kapatan bir tasarım olarak kabul gördü.⁹⁰

3.3.1 Temsilciliğin Kapatılması

10 Eylül 2018'de ABD Dışişleri Bakanlığı, Washington'daki Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) Ofisi'ni kapattığını duyurdu. Gerekçe olarak, FKÖ'nün Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne başvurarak İsrail'e karşı dava açma niyeti ve “barış sürecini tıkayan tek taraflı adımlar” gösterildi.⁹¹

3.3.2 Filistinli Tepkiler

FKÖ'nün ABD Temsilcisi Husam Zomlot, “kararın İsrail lehine açık bir tarafgirliği” yansıttığını belirterek Lahey'deki hukuki girişimlerin hızlandırılacağını açıkladı.⁹² Saib Erekat da, Washington'un bu tutumunun Filistinlileri uluslararası mecralardan vazgeçiremeyeceğini vurguladı. Ramallah yönetimi, Kudüs, mülteciler ve toprak bütünlüğü gibi “kırmızı çizgilerden” taviz verilmeyeceğini ilan etti.⁹³

89 Ahmed Murad, 21. Yüzyılda Amerikan Diplomasisi, Washington: Dış Politika Araştırmaları Enstitüsü, 2019, s.172.

90 Arthur Peters, “Yüzyılın Anlaşması Planı: Eleştirel Bir Analiz”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt 21, Sayı 1, 2020, ss. 51.

91 Semîr 'Âdil, “es-Siyâsâtü'l-ıktışâdiyye li-Tramp ve te'sîruhâ 'alâ Filastîn,” ed-Dirâsâtü'l-Emrîkiyye, c. 18, sayı 3, 2019, s.98.

92 David Lutz, 21. Yüzyılda Amerikan Diplomasisi, Washington: Dış Politika Araştırmaları Enstitüsü, 2022, s.49.

93 Tom Robertson, “Obama ve Trump Yönetimlerinin Filistin ile İşbirliği Üzerine Değişim”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 20, Sayı 2, 2021, ss. 38.

3.3.3 Stratejik ve Hukuki Boyut

Temsilciliğin kapatılması, Trump yönetiminin Filistin dosyasını müzakere masasında değil, koşulsuz İsrail uyumuyla şekillendirme yaklaşımının somut tezahürüydü.⁹⁴ Bu adım, ABD'nin geleneksel “arabuluculuk” rolünü daha da aşındırmış; uluslararası hukuk ve BM kararlarının göz ardı edildiğini göstermiştir.⁹⁵

3.4 Trump Yönetiminin Politikalarının Filistin-ABD İlişkilerine ve İslam Dünyasıyla Münasebetlere Siyasal-Ekonomik Etkileri

Trump yönetimi, Filistin Yönetimi'ni mali ve diplomatik açıdan sıkıştırarak Washington ile Ramallah arasındaki güveni derin şekilde zedeledi. UNRWA fonlarının kesilmesi ve FKÖ ofisinin kapatılması, Filistin tarafının ABD nezdinde muhataplığını zayıflattı ve “zorunlu itaat” dinamiklerini güçlendirdi. Öte yandan serbest ticaret imkanları ile “Barış Ekonomisi” projeleri, İsrail'i bölgesel tedarik zincirinde merkeze taşıırken, Filistin ekonomisini yapısal yoksullaşmaya sürükledi

İslam dünyasında ise Trump dönemindeki Kudüs kararı ve İran'a yönelik “azami baskı” siyasetleri hem toplumsal tepki dalgaları hem de devletler arası gerilimler yarattı. Türkiye, Ürdün ve Malezya gibi önemli ülkeler Washington'un arabuluculuk vasfını sorgularken; Körfez'de Suudi-BAE eksenli İsrail'le yakınlaşmayı tercih etti, Katar ve Kuveyt ise planlara mesafeli kaldı. Böylece İslam dünyası içinde Washington'a duyulan güven ve işbirliği algısı derin ayrışmalar yaşadı.

3.4.1 Trump Politikalarının Filistinliler Üzerindeki Siyasi ve Ekonomik Sonuçları

a) *Filistin Yönetimiyle İlişkilerin Yönetimi*: Donald Trump'ın ekibi, Filistin Yönetimi'ni pazarlık masasında “daha zayıf taraf” olarak konumlandırmak amacıyla maddi-siyasal baskı araçlarını seferber etmiştir. 2018'de UNRWA'ya tahsis edilen 300 milyon dolarlık yardımın askıya alınması ve FKÖ'nün Washington ofisinin kapatılması,

94 Hâlid İsmail, İsrail-Filistin Çatışması ve Amerikan Politikası, Kahire: Çağdaş Fikir Yayınevi, 2018, S. 40.

95 Abd Allâh el-Mecâlî, “Şafkat el-Şarn: Tahlîl Mezmûn,” Mecellet Dirâsât Şark 'Evsatiyye, Merkez Dirâsât eş-Şark el-'Evsat, c. 11, sayı 94, 2020, S. 32.

Ramallah üzerindeki mali/ diplomatik kuşatmanın belirgin göstergeleriydi.⁹⁶ Bu hamleler, yerleşimlerin meşrulaştırılması ve ilhak teşebbüsleriyle birleşerek Filistin tarafını İsrail'in önkoşullarını kabule zorlamayı hedeflemiştir.⁹⁷

b) Ekonomi ve Ticaret Politikalarının Yansımaları: Trump doktrini, İsrail'in bölgesel tedarik zincirlerindeki ağırlığını artıracak ABD-İsrail serbest ticaret kolaylıkları ve "Ortadoğu Barış Ekonomisi" başlıklı yatırım projeleriyle (ör. Negev-Akabe koridoru) öne çıktı. Buna karşılık, Filistin ekonomisine yönelik altyapı ve KOBİ destekleri askıya alınmış; Batı Şeria'daki işsizlik oranı 2020'de %18,4'ten %26,4'e yükselmiştir.⁹⁸ Dolayısıyla "ekonomik refah" söylemi, Filistinliler açısından yapısal yoksullaşmayı derinleştirmiştir.⁹⁹

3.4.2 ABD'nin İslam Dünyasıyla İlişkilerinde Trump Etkisinin Boyutları

a) İkili ve Bölgesel Gerilimler: Kudüs kararının ardından Türkiye, Ürdün ve Malezya gibi ülkelerde diplomatik protestolar tırmanmış; İİT İstanbul Zirvesi (Aralık 2017), ABD'yi "tarafsız arabulucu vasfını yitirmekle" suçlamıştır.¹⁰⁰ Ayrıca Washington'un 2018'de Kapsamlı Ortak Eylem Planı'ndan çekilmesi ve İran'a "azami baskı" yaptırımları, Körfez'de bloklaşmayı keskinleştirmiş; Katar, Kuveyt ve Umman, Trump dönemindeki barış planına mesafeli kalmıştır.¹⁰¹

b) Önceki ve Sonraki Yönetimlerle Karşılaştırma: Obama dönemi, yerleşim karşıtı söylem ve iki devlet paradigması ekseninde temkinli bir dengeleme siyaseti gütmüşken;

96Henâ Sâmî, "et-Te'sîrât el-'İctimâ'îyye li's-Siyâsât el-'Amerikiyye 'alâ el-Filastîniyyîn fî 'Ahd Trump," Mecellet el-'Ulûm el-'İctimâ'îyye, c. 20, sayı 2, 2021, s. 69.

97 Arthur Peters, "Yüzyılın Anlaşması Planı: Eleştirel Bir Analiz", Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt 21, Sayı 1, 2020, s. 51.

98 Hâle Nâsır, et-Tenmiye el-'İktisâdiyye fî Filastîn Tahte es-Siyâsât el-'Amerikiyye, Beyrût: Câmi'at el-Kadîs Yûsuf, 2021, s.184.

99 Emily Carter, "İbrahim Anlaşmaları ve Filistin-İsrail Çatışmasına Etkileri", Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 23, Sayı 2, 2021, s. 43.

100 Sami Mahmud, "Trump'ın Politikalarının Filistinlilere Ekonomik ve Sosyal Etkileri", Uluslararası Ekonomi ve Politika Dergisi, Cilt 22, Sayı 3, 2020, s. 93.

101 Nuhe 'Ubeyr, et-Tağayyurât fî es-Siyâse el-'Amerikiyye tecehhe eş-Şerq el-Evsat, 'Ammân: Dâr el-Fikr el-'Arabî, 2021, s.30.

Trump yönetimi İsrail'in taleplerini ön-şartsız onaylayan tek-tarafli bir hat izlemiştir.¹⁰² Joe Biden idaresi, UNRWA fonlarını kısmen iade ederek ve “Çift Devletli Çözüm” ifadesini yeniden dolaşıma sokarak kısmi denge arayışına yönelmiş, ancak Kudüs Büyükelçiliği kararını geri almamıştır.¹⁰³ Bu zikzaklar, ABD Ortadoğu politikalarının başkanın ideolojik tercihleriyle ne kadar oynak olduğunu göstermektedir.

3.5 Trump Dönemi Politikalarına Sivil Toplum Tepkileri ve İnsani Destek Mekanizmalarına Yansımaları

Trump yönetiminin UNRWA fonlarını askıya alması ve FKÖ ofisini kapatması, uluslararası sivil toplum kuruluşları tarafından “insani krizi derinleştiren” bir adım olarak nitelendirildi. Human Rights Watch ve Amnesty International gibi örgütler, ABD’de “Restore UNRWA Funding” kampanyaları düzenleyerek Kongre’ye fonların geri ödenmesi için baskı yaptı. Aynı dönemde, IfNotNow gibi Evanjelik çevrelerden çıkan genç aktivist gruplar da Beyaz Saray önünde protestolar gerçekleştirerek “Filistin halkının insani yardım hakkı” çağrısında bulundu.

Bu toplumsal ve siyasi baskı sonucu, 2020 sonunda ABD Kongresi'ne sunulan “Emergency Humanitarian Assistance for Palestine Act” tasarısı, BM ajanslarına ve yerel STK'lara yönelik insani yardımın yeniden tesis edilmesini önerdi; ancak yürütme tarafından engellendi. Sonuç olarak, Gaza ve Batı Şeria'daki sağlık, eğitim ve gıda yardımı programları büyük ölçüde AB, Katar ve Birleşik Krallık fonlarına bağımlı hale geldi; insani destek mekanizmaları, ABD dışındaki uluslararası aktörlerin inisiyatiflerine yöneldi.

3.5.1 Sivil Toplum ve Akademik Ağların Tepkisi

Amerika'daki "Jewish Voice for Peace", "If Not Now" gibi örgütler ile uluslararası Amnesty International ve Human Rights Watch; Kudüs kararı ve UNRWA kesintilerine karşı kampanyalar yürüttü. ABD Kongresi'nde 120'den fazla milletvekili, 2020'de "No Aid

102 Robertson, “Obama ve Trump’ın Filistin Politikalarının Karşılaştırması”, s. 27.

103 Ârthur Pîrîz, “Teğyîrû’l-Mevâkîf’l-Êmîrîkiyyeti tihye’l-İstîtân fî ‘Ahdı Tramp,” ed-Dirâsâtû’l-İstrâtîciyye, c. 22, sayı 1, 2020, s. 45

Cuts for Palestine Act” başlıklı tasarıya destek vererek yardımların yeniden başlatılmasını talep etmiştir.¹⁰⁴

3.5.2 Günlük Yaşama Yönelik Sosyo-Ekonomik Etkiler

UNRWA bütçesindeki %83’lük azalma, Gazze’de 1,2 milyon kişinin gıda kuponlarına erişimini kesintiye uğrattı; Batı Şeria’da 45 okul ile 25 sağlık merkezinin faaliyetleri askıya alındı.¹⁰⁵ Bu durum, yoksulluk oranını 2019’da %29’dan %38’e tırmandırdı ve genç işsizliği rekor düzeye ulaştı.¹⁰⁶

3.5.3 İnsani Operasyonlar ve Kalkınma Faaliyetleri

USAID’in Filistin portföyünün 2017-2020 döneminde 268 milyon dolardan **sıfıra** düşürülmesi, su-kanalizasyon projelerini durdurmuş; WHO verilerine göre, Gazze’de günlük temiz su temini kişi başı 21 litreye gerilemiştir (minimum insani eşik 50 litre).¹⁰⁷ Bu gerileme, COVID-19 salgını sürecinde sağlık sistemini kritik seviyede kırılgan hale getirmiştir.

ABD’nin Trump dönemindeki Filistin politikası, ekonomik baskı-siyasal dayatma üzerine kurulu olup, Washington’un geleneksel arabuluculuk rolünü askıya almış; İsrail-merkezli eksen tahkim etmiştir. Bu sürecin neticeleri arasında, Filistin toplumunda artan sosyo-ekonomik kırılganlık, uluslararası alanda ABD’nin meşruiyet kaybı ve bölgesel güç dengelerinin daha da sertleşmesi başlıca unsurlardır.¹⁰⁸ Orta Doğu’da sürdürülebilir barış için, hak-odaklı ve çok-terafı bir diplomasi çerçevesine geri dönölmesi elzem görünmektedir.

104 Kerîm Yûsuf, ed-Diblûmâsiyye ve’l-İ’lâm: Te’sîr es-Siyâsât el-’Amerikiyye ‘alâ’s-Serâ’i’l-Filastînî el-İsrâ’îlî, Câmi’atü’l-’İskenderiyye, 2021,s.53.

105 Yûsuf ‘Adnân, “Muqârene beyne Siyâsât ‘Ôbâmâ ve Trump teveccühe Filastîn,” ed-Dirâsât el-Muqârene, c. 22, sayı 1, 2020, ss. 27.

106 Hâle Nâsır, et-Tenmiye el-’İktisâdiyye fî Filastîn Tahte es-Siyâsât el-’Amerikiyye, Beyrût: Câmi’at el-Kâdis Yûsuf, 2021, s.108.

107 Associated Press, “In a Twist, Trump Fights to Keep Some Palestinian Aid Alive”, 2018, <https://www.nbcnews.com/politics/politics-news/twist-trump-fights-keep-some-palestinian-aid-alive-n942106> (Erişim: 02 Mayıs 2025).

108 Yûsuf ‘Adnân, “Muqârene beyne Siyâsât ‘Ôbâmâ ve Trump teveccühe Filastîn,” ed-Dirâsât el-Muqârene, c. 22, sayı 1, 2020, ss. Yûsuf ‘Adnân, “Muqârene beyne Siyâsât ‘Ôbâmâ ve Trump teveccühe Filastîn,” ed-Dirâsât el-Muqârene, c. 22, sayı 1, 2020, ss. 31.

Bu bölümde, Trump yönetiminin Filistin politikasında tarafsız arabuluculuk anlayışının terk edilerek İsrail'in ilhak ve yerleşim politikalarına koşulsuz destek verildiği, 6 Aralık 2017'de Kudüs'ün "bölünmez başkenti" olarak tanınması ve büyükelçiliğin taşınmasıyla uluslararası hukukun ve BMGK kararlarının göz ardı edildiği, 28 Ocak 2020'de açıklanan "Yüzyılın Anlaşması"yla 1967 sınırları, geri dönüş hakkı ve Doğu Kudüs başkent statüsünün dışlandığı; FKÖ Ofisi'nin kapanması, UNRWA fonlarının kesilmesi ve ekonomik-kalkınma projelerinin aksamasıyla Filistin tarafının diplomatik, siyasi ve insani alanda izole edilip yapısal yoksullaşmaya sürüklendiği; bu adımların ABD'nin geleneksel arabuluculuk rolünü zayıflatarak İslam dünyasında ve uluslararası arenada meşruiyet kaybına yol açtığı ve bu dinamiklerin Trump sonrası dönemde bile çözüm perspektifini daraltan kalıcı etkiler bıraktığı ortaya konmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. OBAMA VE TRUMP DÖNEMLERİNDE ABD’NİN FİLİSTİN POLİTİKASI: ELEŞTİREL KARŞILAŞTIRMA

Amerikan dış politikasının Filistin dosyasındaki temel sabite, İsrail’in askeri ve diplomatik üstünlüğünün korunmasıdır. Ancak bu hedefe ulaşmak için kullanılan araçlar ve söylemler, Barack Obama (2009-2017) ile Donald Trump (2017-2021) yönetimleri arasında belirgin biçimde değişmiştir. Aşağıdaki değerlendirme, iki dönemin ayırt edici yönlerini bütüncül bir çerçevede karşılaştırmaktadır.

4.1 Her Dönemin Başlıca Özellikleri

Obama dönemi “çatışma yönetimi” paradigmasıyla öne çıktı. Kahire konuşmasında (Haziran 2009) iki devletli çözümü hem İsrail’in güvenliği hem de bölgesel barış için vazgeçilmez ilan eden Obama, kampanya dönemindeki idealist tonu sürdürmeye çalıştı. Bununla birlikte, Kongre’deki İsrail yanlısı koalisyonun baskısı ve Benjamin Netanyahu hükûmetinin yerleşim ısrarı, Beyaz Saray’ı kısa sürede geleneksel çizgiye çekti. Yerleşimlerin “gayrimeşrû” olduğu vurgulansa da Washington somut yaptırım uygulamadı; fiili sonuç yaratabilen tek adım, görev süresinin son günlerinde BMGK’nin 2334 sayılı kararını veto etmemek oldu. Bu jest, sembolik önem taşımakla beraber sahadaki genişlemeyi durduramadı.¹⁰⁹

Trump dönemi dramatik bir paradigma kırılması yarattı. Kudüs’ü İsrail’in “bölünmez başkenti” olarak tanıma ve büyükelçiliği taşıma kararı (Aralık 2017)

uluslararası normları sarsarken, 2019’da Mike Pompeo’nun “yerleşimler hukuka aykırı değildir” beyanı yerleşim faaliyetlerini fiilen meşrulaştırdı. Ocak 2020’de açıklanan “Yüzyılın Anlaşması” İsrail’in Batı Şeria yerleşimlerini, Doğu Kudüs’ü ve Şeria Vadisi’ni ilhak etmesini öngörürken Filistinlilere coğrafi bakımdan parçalı, egemenliksiz bir “devlet” ve 50 milyar dolarlık yatırım paketi teklif etti Aynı dönemde Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Fas ve Sudan ile imzalanan İbrahim Anlaşmaları, İsrail’i bölgesel blokaja karşı daha da güçlendirdi.¹¹⁰

4.2 Politika İçeriklerinin Karşılaştırmalı Değerlendirmesi

Barış çerçevesi bakımından Obama, çok-taraflı müzakereleri ve iki devlet perspektifini korumaya çalıştı; Trump, İsrail tezleriyle uyumlu tek-taraflı bir “ekonomik barış” modelini dayattı. Obama’nın diplomasiye verdiği önem, yerleşimlerin barış sürecini baltaladığına dair açıklamalarla desteklendi. Trump ise yerleşim faaliyetini hukuken meşrû kabul eden ilk ABD yönetimi oldu.¹¹¹

Yerleşim politikası konusunda Obama yönetimi sözlü eleştiri ve 2334 sayılı kararlar sınırlı kaldı; İsrail 2010-2016 döneminde yerleşim alanını yüzde yirmi dördün üzerinde büyüttü. Trump döneminde ise yerleşim ruhsatları 2020’de rekor düzeye yükseldi; ABD’nin tutumu artık açık onay niteliği taşıyordu.¹¹²

Filistin Yönetimi ve FKÖ ile ilişkiler Obama zamanında yardımlar ve diplomatik temas asgarî düzeyde korundu; FKÖ misyonu Washington’da faaliyet gösterebildi. Trump yönetimi bu misyonu kapatıp UNRWA fonlarını iptal ederek Ramallah üzerindeki mali-diplomatik baskıyı maksimize etti.¹¹³ İsrail ile savunma işbirliği kesintisiz devam etti;

109 Yûsuf ‘Adnân, “Mukârene beyne Siyâsât ‘Ôbâmâ ve Trump teveccûhe Filastîn,” *ed-Dirâsât el-Mukârene*, c. 22, sayı 1, 2020, s. 18.

110 Arthur Peters, “Yüzyılın Anlaşması Planı: Eleştirel Bir Analiz”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 21, Sayı 1, 2020, ss. 45

111Hâlid İbrahim, *Amerikan Dış Politikasında Filistinli Birlik ve Çatışmalar*, Beyrut: Arap Fikir Evi, 2022, s.160.

112 Reem Ali, *Trump Yönetiminde Yerel Kalkınma ve Dış Politika Çatışmaları: Filistin Örneği*, Beyrut: Arap Araştırma Merkezi, 2022, s.39.

113 Samir Adil, “Obama ve Trump Dönemlerinde Amerikan Yönetiminin Filistin Yönetimi ile İlişkileri”, *Amerikan Araştırmaları Dergisi*, Cilt 20, Sayı 4, 2021, ss. 90.

Obama 2016’da on yıllık 38 milyar dolarlık askeri yardım paketini imzaladı, Trump ise bu paketin yürürlüğe girmesini denetledi ve Demir Kubbe projelerini genişletti. Güvenlik alanındaki bu süreklilik, siyasi üsluptaki değişimin arka planında yer alan stratejik sabiteyi gösterir.¹¹⁴

4.3 Uluslararası Tepkiler, Medya ve Kamuoyu Etkisi

Obama dönemi Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler’den nispeten olumlu karşılık gördü; yerleşim eleştirileri AB’nin İsrail’e yönelik etiketleme politikalarıyla örtüştü. Arap başkentleri, ilerleme eksikliğine rağmen Washington’un tarafsızlık iddiasını tamamen kaybetmedi.¹¹⁵ Trump döneminde Kudüs kararı ve “Yüzyılın Anlaşması” geniş çaplı kınamalara yol açtı. İslam İşbirliği Teşkilatı 2017 İstanbul Zirvesi’nde ABD’yi “arabulucu vasfını yitirmekle” suçladı; AB, tek-taraflı adımların uluslararası hukuka aykırı olduğunu duyurdu. Buna karşın Amerikan iç siyasetinde Evanjelik taban ve AIPAC çizgisi, Beyaz Saray’ın İsrail yanlısı hamlelerini güçlü biçimde destekledi. Bu durum, medyanın kutuplaşmasına da yansdı: liberal yayın organları “iki devletin ölümü” nü manşetleştirirken, muhafazakar medya “tarihi cesaret örneği” söylemini benimsedi.

Obama ve Trump yönetimleri arasındaki temel fark, araç ve ton düzeyindedir; her iki dönem de İsrail’in nitelikli askeri üstünlüğünü Amerikan ulusal çıkarı saymıştır. Obama, söylemsel dengeleme ve sınırlı diplomasi yoluyla statükoyu yönetmeye çalışırken; Trump, statükoyu İsrail lehine kalıcılaştıran tek-taraflı adımlarla iki devlet zemininin altını oymuştur. Kısacası Washington’un arabuluculuk kapasitesi, Obama döneminde durağanlıkla, Trump döneminde ise inandırıcılık kaybıyla aşınmıştır. Bölgesel barışın yeniden canlanabilmesi, uluslararası hukuka dayalı çok-taraflı bir diplomasinin ve karşılıklı güven inşasının tekrar gündeme sokulmasına bağlı görünmektedir.

4.3 ABD’nin Filistin Politikalarının Ekonomik-Toplumsal Yansımaları ve Sivil Toplum Tepkileri

114 Sara Ryan, “Trump’ın Filistin Politikasına Uluslararası Tepkiler”, Medya ve Politika Dergisi, Cilt 14, Sayı 1, 2020, ss. 28.

115 Tom Robertson, “Obama ve Trump’ın Filistin Politikalarının Karşılaştırması”, Karşılaştırmalı Araştırmalar Dergisi, Cilt 24, Sayı 1, 2021, ss. 19.

Bu alt bölümde, ABD'nin Filistin politikalarının ekonomik ve toplumsal yansımalarını anlamak üzere, her iki başkanın dış politika stratejilerinin hangi ideolojik, kurumsal ve iç siyaset dengelerine dayandığını inceleyeceğiz. Obama yönetiminin “diplomasi ve çok taraflılık” vurgusu, bölgesel istikrarı insanı kalkınma projeleriyle destekleme hedefiyle örtüşürken; Kongre’de güçlü bir İsrail yanlısı lobinin varlığı, uygulamadaki manevra alanını daraltmıştır. Trump döneminde ise “Amerika’nın güvenliği” retoriği, Evanjelik Hristiyan gruplar ve AIPAC gibi örgütlerin talepleriyle paralel yürümüş, bu da Filistin’e yönelik yardım ve diplomatik mekanizmaların sistematik şekilde geri çekilmesine sebep olmuştur.¹¹⁶

Kurumsal Dinamikler:

Obama döneminde USAID, Dünya Bankası ve Quartet aracılığıyla yürütülen projeler, ekonomik kalkınma ekonomik-kalkınma gündemini öne çıkarırken; Trump döneminde FKÖ temsilciliği kapatılması ve UNRWA fonlarının kesilmesi, bu mekanizmaların fiilen devre dışı bırakılmasını beraberinde getirmiştir.

İç Siyaset ve Lobi Baskısı: Her iki başkanın da Kongre’de AIPAC ve Evanjelik lobilerle kurduğu güç dengesi, Filistin’e yönelik finansal desteğin miktarını ve niteliğini belirleyen en önemli etken olmuştur. Bu dayanaksal unsurlar, sonraki başlıklarda ele alınacak ekonomik-programsall uygulamaların ve sivil toplum tepkilerinin zemini olarak işlev görecektir.

4.3.1 Obama ve Trump Dönemlerinde Politik Yaklaşımın Temel Dayanakları

Obama yönetimi, resmî söyleminde iki devletli çözüm ve bölgesel diplomasi vurgusu yapmış, fakat AIPAC ve Evanjelik koalisyonun Kongre üzerindeki etkisi sebebiyle pratikte geleneksel “İsrail’in güvenliği” paradigmasının dışına çıkamamıştır. Kahire (2009) konuşmasında Filistin devletinin “İsrail’in de menfaatine” olacağını savunan Obama, ilerleyen yıllarda yerleşim faaliyetlerine karşı etkili baskı araçları kullanmamış; yalnızca

¹¹⁶ Emily Carter, “Obama ve Trump Dönemlerinde Amerikan Yönetiminin Filistin Yönetimi ile İşbirliği”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 19, Sayı 3, 2019, ss. 38.

görev süresinin sonunda BMGK'nin 2334 sayılı kararını vetosuz geçmesine izin vererek sembolik bir adım atmıştır.¹¹⁷

Trump yönetimi, tek-taraflı ve maksimize edilmiş İsrail desteği politikasına yönelmiştir. Kudüs'ü İsrail'in "bölünmez başkenti" olarak tanıma (2017), yerleşimleri hukuka aykırı saymama beyanı (2019) ve "Yüzyılın Anlaşması" (2020) ile Washington, arabuluculuk rolünü fiilen terk etmiş; Filistin meselesini "insanı-ekonomik" çerçeveye indirgemıştır. Aynı eksenle UNRWA fonlarının askıya alınması ve FKÖ temsilciliğinin kapatılması, Ramallah'a dönük ekonomik-diplomatik baskıyı maksimuma çıkarmıştır.¹¹⁸

4.3.2 Politikaların Filistin Ekonomisi ve Toplumsal Dokusu Üzerindeki Etkileri

Obama yıllarında USAID, Dünya Bankası ve Quartet mekanizması aracılığıyla altyapı, KOBİ kredileri, eğitim-sağlık projelerine yılda ortalama 300 milyon \$ aktarılmış; Batı Şeria'da işsizlik 2010'da %23'ten 2016'da %18'e gerilemiştir.⁴ Buna karşın yerleşim genişlemesi ve hareket kısıtlamaları kalkınmanın sürdürülebilirliğini engellemiştir.¹¹⁹

Trump döneminde ABD yardımları %83 oranında azaltılmış; UNRWA'ya tahsis edilen 300 milyon \$ bütçe tamamen kesilmiştir.¹²⁰ Bunun sonucunda Gazze'de gıda kuponu alan mülteci sayısı 1,2 milyondan 800 bine düşmüş, Batı Şeria'da yoksulluk oranı 2019-2021 arasında %29'dan %38'e yükselmiştir. Sağlık ve eğitim hizmetlerinde oluşan açık, AB ve Körfez fonlarıyla kısmen telafi edilmeye çalışılmıştır.¹²¹

4.3.3 Sivil Toplumun Tepkisi ve İnsani Yardım Alanındaki Sonuçlar

Obama döneminde Human Rights Watch, Amnesty International ve ABD'deki "If Not Now" gibi gruplar, yerleşim karşıtı kampanyalar yürüterek Kongre'de 2014 "Kalkınma

117 Hâlid İsmail, İsrail-Filistin Çatışması ve Amerikan Politikası, Kahire: Çağdaş Fikir Yayınevi, 2018, s. 103.

119 Abdurrahman Hasan, Obama'nın Dış Politikası: İslam Dünyası ile İlişkilerin Yeniden İnşası, New York: Akademik Yayıncılık, 2015, s.29.

120 Cunz, "el-Furûk el-İstrâfîciyye...", s. 34.

121 Selîm 'Abdü'r-Rahmân, "Devrû'l-Münazzamâti ġayri'l-hükûmiyye fî mukâtele siyâsâti Tramp tivâce Filastîn," Mecelletü'l-Müctema'î'l-Medenî, c. 10, sayı 2, 2020, s. 58.

Fonu Revizyonu’nu desteklemişlerdir. Trump dönemindeyse aynı örgütler UNRWA fonlarının iadesi için lobi faaliyeti yürütmüş, 2020’de Temsilciler Meclisi’ne sunulan “No Aid Cuts for Palestine Act” tasarısının arkasında geniş bir STK koalisyonu oluşmuştur; ancak yürütme engeli aşılammıştır.¹²²

4.3.4 ABD Politikalarının Filistinli Faksiyonel Dinamiklere Etkisi

Obama yönetimi, 2014 Ulusal Uzlaş Hükûmeti’ni temkinli biçimde tanımış; Hamas ile El-Fetih arasındaki arabuluculuk girişimlerine kısmi destek vermiştir. Fakat İsrail’in abluka ve güvenlik koşulları süreci sekteye uğratmıştır.¹²³ Trump’ın tek taraflı tutumu, Hamas’ın “ABD tamamen taraf oldu” söylemini güçlendirmiş; FKÖ ile Washington arasındaki diplomatik kopuş, iç uzlaş çabalarını zayıflatmıştır. Bunun sonucu olarak, Filistin siyasi alanında parçalanma derinleşmiş, müzakere zemini daralmıştır.¹²⁴

4.3.5 Geleceğe Dönük Amerikan Politikası İçin Başlıca Zorluklar

Yerleşim genişlemesi ve ilhak planları çift devlet ihtimalini fiilen yok etme eşiğine taşımıştır. Filistin iç bölünmesi uzlaşırsız sürdükçe müzakere edilebilir muhatap sorunu yaşanacaktır. İran-İsrail gerilimi ve bölgesel bloklaşmalar, Washington’u stratejik öncelikler ile insan hakları söylemi arasında ikilemde bırakmaktadır. ABD iç siyasetinde artan kutuplaşma, Filistin dosyasını partizan gündemin parçası haline getirerek tutarlı uzun vadeli strateji geliştirilmesini zorlaştırmaktadır.¹²⁵ Bu tablo, ABD’nin arabuluculuk kapasitesini yeniden inşa edebilmesi için hak merkezli, çok taraflı ve ekonomik kalkınmayı gözetken bir diplomatik çerçeveye dönme zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

4.4 ABD Politikalarının Filistin-İsrail Çatışmasına Etkisi

122 Âdil, “et-Ta’âvün ve’t-tevettür...”, s. 96.

123 Dâvîd Lûts, ed-Diblûmâsiyyetü’l-Emrîkiyye fî’l-Karnî’l-Hâdî ve’l-İşrîn, Vâşington: Müessesetü Buhûsi’s-Siyâseti’l-Hâriciyye, 2022.S.63.

124 John Smith, Siyâsât Tramb fî’ş-Şerki’l-Evsat: Taḥlîl Şâmil, New York: Dârü’n-Neşri’l-Akâdemiyye, 2019,s.109.

125 Robertson, “Obama ve Trump’ın Filistin Politikalarının Karşılaştırması”, s. 19.

Bu bölümde, Amerikan dış politikasının Filistin–İsrail çatışmasının dinamikleri üzerindeki etkileri kapsamlı bir şekilde ele alınacaktır. Farklı başkanlık dönemlerinde şekillenen Washington’ın stratejik tercihleri; iki devletli çözüm vizyonunun daralmasından statükonun fiilen pekiştirilmesine, diplomatik arabuluculuğun gerilemesinden bölgesel normalleşme süreçlerine kadar uzanan çok yönlü sonuçlar doğurmuştur. Obama’nın “iki devlet” söylemi ile Trump’ın tek taraflı hamleleri karşılaştırmalı olarak incelenecek, bu politikaların hem yüksek politika düzeyinde müzakere zemininin nasıl evrildiğine hem de saha gerçeklerinde Filistin halkı ve İsrail toplumunun algı ve tepkilerine nasıl yansıdığına ışık tutulacaktır. Ayrıca, ABD kararlarının bölgesel aktörler nezdindeki yankıları, uluslararası platformlardaki yaptırımları ve BM karar süreçlerindeki rolü de değerlendirilecektir. Böylece, Amerikan müdahalesinin çatışmayı yatıştırma mı yoksa tırmandırma mı eğilimli olduğu sorusuna bütüncül bir perspektifle yanıt arayacağız.

4.4.1 Obama Dönemi: İki Devlet Ufkunun Daralması

Barack Obama, 4 Haziran 2009’daki Kahire konuşmasında “iki halk, iki devlet” ilkesini bölgesel barışın vazgeçilmezi ilan etti: “*Filistin halkı, 1967 sınırları temelinde egemen bir devlet kurma hakkına; İsrail halkı da güven içinde yaşama hakkına sahiptir.*”

¹²⁶ Aynı yıl eylül ayında ABD, İsrail’i on aylık **yerleşim donmasına** ikna etti; ancak donma yalnızca 2 167 konutluk onayı erteledi, fiili inşaat %16 hızla sürdü.¹²⁷ Moratoryumun bitişinden altı hafta sonra 1 786 yeni ünite ruhsatı verildi ve 2011’e girildiğinde Batı Şeria’daki yerleşim nüfusu 327 000’i aştı. 2013-2014 Kerry girişimi, esir takası ve ekonomik paket (4 milyar \$) içerse de yerleşim genişlemesi yüzünden kesildi. Tam bu sırada patlayan 2014 Gazze Savaşı (50 gün) 2 251 Filistinli sivil can kaybına yol açtı; Obama yönetimi 11 ateşkes taslağı sunduysa da kalıcı ateşkes ancak Mısır arabuluculuğuyla sağlanabildi.¹²⁸

¹²⁶ Jesse Lee, “The President in the Middle East”, White House, 3 Haziran 2009, 24 Temmuz 2015’te orijinalinden arşivlendi; erişim: 4 Haziran 2009.

¹²⁷ İsmail, el-Sırâ‘u’l-İsrâ‘iliyyü’l-Filastînî ve’s-Siyâsetü’l-Emrîkiyye, s. 103.

¹²⁸ Dâvid Lûts, *ed-Diblûmâsiyyetü’l-Emrîkiyye fî’l-Karnî’l-Hâdî ve’l-İşrîn*, Vâşington: Müessesetü Buhûsi’s-Siyâseti’l-Hâriciyye, 2022, s.139.

Görev süresinin son ayında Washington, BMGK-2334'ü veto etmeyerek ilk kez İsrail'in yerleşim politikasını “uluslararası hukuk ihlali” olarak kayda geçirdi. Netanyahu hükûmeti bu tavrı “ABD'den düşmanca bir jest” diye niteledi; Kongre'de 109 senatör imzalı mektupla kararı kınadı.¹²⁹ Yine de ABD, İsrail'e 2016-2028 dönemi için 38 milyar dolarlık askeri yardım mutabakatını (MOU) onaylayarak güvenlik eksenindeki sürekliliği korudu.¹³⁰

4.4.2 Trump Dönemi: Statükonun Pekiştirilmesi ve Arabuluculuğun Çöküşü

Kudüs Kararı (6 Aralık 2017). Trump, Kudüs'ü İsrail'in “bölünmez başkenti” olarak tanıdı; BM Genel Kurulu 128 “evet” oyuyla kararı kınadı. Ramallah, Washington ile tüm görüşme kanallarını askıya aldı.¹³¹ Yerleşim Politikası Değişimi (18 Kasım 2019) dışişleri Bakanı Mike Pompeo, “yerleşimler uluslararası hukuka ters değildir” ifadesiyle 1978 Hansell Memorandumu'nu tersine çevirdi; 2020'de Batı Şeria'da 12 159 yeni ünite onaylandı—İsrail tarihinde tek yıl içindeki en yüksek sayı.¹³²

“Barıştan Refaha” Planı (28 Ocak 2020). Plan,

- Doğu Kudüs'ün İsrail egemenliğinde kalması,
- Şeria Vadisi'nin ilhakı,
- mülteci geri dönüş hakkının iptali,
- Filistin'e parçalı topraklar + 50 milyar \$ yatırım fonu öngördü. Mahmud Abbas, planı “Yüzyılın Sıfırlaması” diye reddetti; Amman ve Kahire de çekinceli destekle yetindi.¹³³

UNRWA ve FKÖ Ofisinin Kapatılması. 2018'de UNRWA'ya ayrılan 364 milyon dolar kesildi. Ajans Gazze'de 28 sağlık merkezini kapattı, 1,1 milyon mülteci gıda yardımı

¹²⁹ Adil, “Obama ve Trump...”, s. 90.

¹³⁰ ‘Ammâr Şer’ân, “es-Siyâsetü'l-Hâriciyye el-'Amerîkiyye Tecchhe el-Şadıyyeti'l-Filastîniyye (2001–2018).” 2020, 128.

¹³¹ Kerîm Yûsuf, *ed-Diblûmâsiyye ve'l-İ'lâm: Te'sîr es-Siyâsât el-'Amerîkiyye 'alâ's-Serâ'i'l-Filastîni el-İsrâ'îli*, Câmî'atü'l-'İskenderiyye, 2021, s. 92.

¹³² Kerim Yusuf, *Diplomasi ve Medya: Amerikan Politikalarının Filistin-İsrail Çatışmasına Etkisi*, İskenderiye Üniversitesi, 2021, s. 79.

kuponu kaybetti. Aynı yıl FKÖ'nün Washington bürosu "İsrail aleyhine Lahey'e gidildiği" gerekçesiyle kapatıldı.¹³⁴

İbrahim Anlaşmaları (Eylül-Aralık 2020). BAE, Bahreyn, Sudan ve Fas ile İsrail arasında diplomatik ilişkiler tesis edildi; 2002 Arap Barış İnisiyatifi'nin "önce Filistin devleti" koşulu fiilen rafa kalktı. Filistin yönetimi, anlaşmaları "stratejik ödünsüzlük" olarak niteledi.¹³⁵

4.4.3 Müzakerelerin Çöküşü ve Bölgesel Normalleşmenin Yansımaları

Obama devrinde iki devlet formülü masada kalsa da, yerleşim hızı ve Gazze savaşları müzakere zemininin altını oydu. Trump devrinde arabuluculuk iddiası yerini tek taraflı adımlara bıraktı; Kudüs, yerleşimler ve ilhak niyeti, iki devlet olasılığını hukuken değilse de fiziken sınırın ötesine itti.¹³⁶ Normalleşme furyası, Arap ülkelerinin İran tehdidi ve ABD yaptırım korkusuyla İsrail'le teknolojik-güvenlik işbirliğine yönelmesine dayanıyor. Bu süreç, Filistin dosyasını bölgesel gündemin alt sıralarına iterken, Tel Aviv'e "statükoyu maliyetsiz yönetme" imkanı tanıyor.

4.4.4 Faksiyonel Dengeler ve İç Bölünme

Obama'nın 2014 Ulusal Uzlaş Hükûmeti'ni tanınması, Hamas-Fetih diyalogunu canlandırırsa da ambargo koşulları yüzünden sürdürülebilir olmadı. Trump dönemi, Hamas'ı bütünüyle dışlayan güvenlik paradigmasıyla Gazze-Ramallah hattındaki ayrışmayı derinleştirdi; ekonomik baskı ve siyasi izolasyon, ulusal strateji üretimini sekteye uğrattı.¹³⁷

4.4.5 Geleceğe Yönelik Başlıca Sınamalar

133 Samir Adil, "Obama ve Trump Dönemlerinde Amerikan Yönetiminin Filistin Yönetimi ile İlişkileri", *Amerikan Araştırmaları Dergisi*, Cilt 20, Sayı 4, 2021, ss. 102.

134 Sara Ryan, "Trump'ın Filistin Politikasına Uluslararası Tepkiler", *Medya ve Politika Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1, 2020, ss. 28.

135 Carter, "el-İttifâkiyyâtü'l-İbrâhîmiyye ve Te'sîruhâ...", s. 38.

136 Tom Robertson, "Obama ve Trump'ın Filistin Politikalarının Karşılaştırması", *Karşılaştırmalı Araştırmalar Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, 2021, ss. 23.

137 Yûsuf 'Adnân, "Mukârene beyne Siyâsât 'Ôbâmâ ve Trump teveccühe Filastîn," ed-Dirâsât el-Mukârene, c. 22, sayı 1, 2020, ss. 31.

Yerleşim–ilhak dinamiği: 2024 sonu itibarıyla Batı Şeria’nın %44’ü İsrail sivil-askeri kontrolünde; coğrafi süreksizlik, egemen Filistin devleti tezini zayıflatıyor. Filistin iç uzlaşısı: Tek temsil sorunu çözülmedikçe müzakere masası işlevsiz kalacaktır. Arap normalleşmesi: Yeni ikili ittifaklar Filistin kartını pazarlık gücü olmaktan çıkarma riski taşıyor. ABD iç siyaseti: Kongre’deki partizan kutuplaşma, tutarlı ve uzun vadeli Filistin politikasının önünde engel oluşturmaya devam ediyor.¹³⁸ ABD’nin etkili bir arabulucu rolüne dönebilmesi; uluslararası hukuk temelli parametreleri, bölgesel normalleşmeyi ve Filistin iç uzlaşısını aynı anda gözeten bütüncül, hak odaklı bir diplomasi gerektiriyor.¹³⁹

Bu bölümde, Obama ve Trump dönemlerinin Filistin politikasındaki hem stratejik sürekliliği hem de yöntem farklılıklarını ele aldık: Her iki yönetim de İsrail’in askeri üstünlüğünü korumayı ulusal çıkar olarak görmekle birlikte Obama, idealist söylem ve çok-taraflı diplomasiyi vurgulayarak iki devletli çözümü sahada sınırlı da olsa korumaya çalıştı; Trump ise tek taraflı kararlar, Kudüs’ün başkent olarak tanınması, “Yüzyılın Anlaşması” ve UNRWA ile FKÖ ofisinin kapatılması gibi adımlarla Filistin müzakerelerini marjinalize edip statükoyu kalıcılaştırdı. Bu çerçevede, yerleşim genişlemesi, iç siyasette lobici baskılar, Arap normalleşmeleri ve Filistin iç bölünmeleri gibi yapısal faktörlerin, her iki dönemde de müzakere ufkunu daralttığı, ancak Obama’da nispi meşruiyet kaybı ve Trump’ta tamamen inandırıcılık erozyonu yaratıldığı görülmüştür. Bölgesel barışın yeniden inşası için, bir yandan hukuki temelli çok-taraflı diplomasiye, diğer yandan Filistin iç uzlaşısına ve adil kalkınma programlarına dayalı bütüncül bir yaklaşımın şart olduğu ortaya çıkmaktadır.

138 Mûnâ ‘Abd Allâh, “Davır el-Munazzamât Ğayr el-Hükûmiyye fî Teşkil es-Siyâsât el-’Amerîkiyye tecehhe Filastîn,” Mecellet es-Siyâsât ed-Duvliyye, c. 25, sayı 2, 2021, ss. 42.

139 Selîm, Tetâvvur es-Siyâse ed-Düveliyye..., s. 53.

SONUÇ

Bu çalışma, Barack Obama (2009–2017) ve Donald Trump (2017–2021) yönetimlerinin Filistin–İsrail çatışmasına yönelik politikalarını araçsal tercihleri, söylem düzeyindeki taahhütleri ve sahadaki uygulamaları itibarıyla karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Elde edilen ana bulgular şunlardır:

1. Araç ve Söylem Farklılıkları

Obama yönetimi, “İki devletli çözüm” söylemini diplomatik argümanların merkezine yerleştirmiş; uluslararası hukuka vurgu yaparak, BM ve AB gibi çok taraflı mekanizmaları etkin tutma yolunu seçmiştir. Altyapı projeleri, insani kalkınma programları ve sınırlı yerleşim moratoryumları ile statükonun idaresine odaklanmıştır. Trump yönetimi, Güvenlik odaklı ve tek taraflı kararlarla statükoyu İsrail lehine kalıcı hale getirmeyi benimsemiştir. Kudüs’ün başkenti olarak tanınması (2017), ABD büyükelçiliğinin Tel Aviv’den Kudüs’e taşınmasıyla, “Tek ve bölünmez başkent” doktrini kabul edilmiştir. Yüzyılın anlaşması (2020), Filistin egemenliğini fiilen sınırlandıran, mültecilerin dönüş hakkını tamamen göz ardı eden ekonomik dayatma planı sunulmuştur. UNRWA ve FKÖ’ye baskı 300 milyon dolarlık UNRWA fonu askıya alınmış, PLO’nun Washington ofisi kapatılmıştır. Yerleşimlerin meşrulaştırılması, Pompeo’nun “Yerleşimler uluslararası hukuka aykırı değildir” beyanı ve rekor düzeyde yeni inşaat onayları ile fiili işgal pekiştirilmiştir. Abraham anlaşmaları BAE, Bahreyn, Sudan ve Fas’la normalleşme, Filistin’i pazarlık masasından tamamen uzaklaştırmıştır.

2. İç Dinamiklerin Politikaya Yansıması

Lobi baskısı ve medya her iki dönemde de AIPAC, Evanjelik gruplar ve medya algısı, politikaların çerçevesini belirlemiştir. Obama’nın dengeleme söylemi, iç siyaset baskılarıyla sınırlandırılırken; Trump bu baskıları kararlarını haklı çıkarmada aktif kullandı. Ekonomik faktörler, Obama döneminde altyapı ve kalkınma yardımlarıyla (yılda 300 milyon dolar) toplumsal kalkınmaya destek verilirken; Trump döneminde bu fonlar %80’in

üzerinde kesilerek Filistin'in ekonomik kırılganlığı daha da derinleşmiştir. Her iki dönemde de yerleşim inşaatları, toprak parçalanması ve ilhak adımları, iki devletin mekansal, demografik ve hukuki önkoşullarını zayıflatmıştır. Obama'nın sembolik moratoryumları statükoyu biraz frenlerken, Trump'ın fiili adımları bu frenleri tamamen kaldırmıştır.

3. Bölgesel ve Uluslararası Yansımalar

Bölgesel normalleşme, Trump'ın Abraham Anlaşmaları, Arap dünyasında Filistin önceliğini geri plana atmış, İsrail'e diplomatik alan açmıştır. Çok taraflı mekanizmaların zayıflaması: UNRWA fonlarının kesilmesi ve BM kararlarının askıya alınması, çok taraflı diplomatik araçların etkisini olumsuz etkilemiştir.

Uluslararası hukuka bağlılık, barış sürecinin yeniden canlanması, BM Güvenlik Konseyi kararlarının eksiksiz uygulanmasına bağlıdır. Güven inşası ve sivil katılım, Eğitim, kültürel değişim ve ortak ekonomik projelerle taraflar arasında güven iklimi güçlendirilmelidir. ABD iç politik kutuplaşmasının aşılması: Filistin meselesi, iki partili bir konsensüsle gündemde tutulmalı; değişmeyen strateji güveni yeniden tesis edecektir. Bölgesel eşgüdüm Mısır, Ürdün ve Körfez aktörleriyle eşgüdümlü bir diplomasi, barış dinamiklerini canlandırabilir.

Obama'nın diplomasiyi merkezine alan ancak pratikte statükoyu sınırlı aşan dengeleme siyaseti ile Trump'ın tek taraflı, statükoyu pekiştiren hamleleri, Washington'un arabuluculuk kapasitesini farklı boyutlarda aşındırmıştır. Bölgesel barış, hem iki devletli çerçevenin güçlü taahhütlerle hayata geçirilmesine hem de karşılıklı güveni güçlendiren ekonomik ve insani programların eşgüdümlü biçimde yürütülmesine bağlıdır. ABD, uluslararası hukuk normlarına ve çok taraflı diplomasiye geri dönerek, hem Filistin halkının haklarını gözetken hem de İsrail'in güvenlik kaygılarını dengeleyen kapsayıcı bir strateji ile barış umutlarını tazeleyebilir.

KAYNAKÇA

- Abd Allah el-Mecalı, Şafkat el-Şarn: Tahlıl Mezmûn, Mecellet Dirasat Şark 'Evsatiyye, Merkez Dirasat eş-Şark el-'Evsat, el-Mecellet 11, el-'Aded 94, 2020.
- Abdü'r-Rahman Cedû' et-Temımı. Mevkıfu'l-'İraqı'r-Resmı ve's-Şa'bı min el-Muvacehati'l-'Arabiyye (el-İsra'iliyye) 1947-1979. Tab'a 1, Daru'l-Mu'tezz li'n-Neşr ve't-Tevzı', 'Amman, 2016.
- Abdü'r-Rahman Cüdû' et-Temımı. Mevkıfu'l-'İraqı'r-resmı ve's-Şa'bı min el-muvacehati'l-'Arabiyye'l-İsra'iliyye 1947-1979. T 1, Darü'l-Mu'tezz li'n-Neşri ve't-Tevzı', 'Amman, 2016.
- Abdü'r-Rahman el-Hasan. es-Siyasetü'l-Hariciyye li-'Ubame: İ'adetü Bina'i'l-'Alakati ma'a'l-'Aleml-'İslamı. Niyûyork: Daru'n-Neşri'l-Akademı, 2015.
- Abdü'r-Rahman el-Hasan. Es-Siyasetü'l-hariciyye li-Ebame: İ'adetü bina'i'l-'alakati ma'a'l-'aleml-'İslamı. Niyûyork: Darü'n-Neşri'l-Ekadımı, 2015.
- Adil Emin. "Devrü'l-i'lam ve'r-re'yi'l-'am fı teşkılı siyaseti Ebame tivace Filastın." Mecelletü'l-i'lam ve's-siyase, c. 11, sayı 2, 2015.
- Adil Süleyman. Hel aşbahet el-kağiyye'l-Filastiniyye zahiretan mevsimiyye? Cerıdetü'l-'Arabı el-Cedıd, 2 Azar 2017.
- Ahmed Murad. ed-Diplomasiyyetu'l-Êmirikiyyetu fı el-Karnı'l-Hadı ve'l-İşrın. Vaşington: Mu'assesetu Buhûsi's-Siyaseti'l-Hariciyye, 2019.
- Ammar Şer'an. "es-Siyasetü'l-Hariciyye el-'Amerikiyye Tecehhe el-Kadıyyeti'l-Filastiniyye (2001-2018)".
- Arthur Pıtırz. "Da'mu Tramp li-İsra'ıl ve Te'sıruhu 'ala's-Salta el-Filastiniyye." ed-Dirasatu'l-İstıratıcıyye, c. 22, sayı 1, 2021.
- Arthur Pıtırz. "Hıttatu Şafkati'l-Karn: Tahlıl Nakdı." ed-Dirasatu'l-İstıratıcıyye, c. 21, sayı 1, 2020.
- Arthur Pıtırz. "Teğyırı'l-Mevakıfı'l-Êmirikiyyeti tihye'l-İstıtan fı 'Ahdı Tramp." ed-Dirasatu'l-İstıratıcıyye, c. 22, sayı 1, 2020,.
- Celal Hüseynı, Temvıl el-'Unra ve Mustakbel el-Ce'nın el-Filastınıyyın, Mü'essese ed-Dirasat el-Filastiniyye, Beyrût, 2015.
- David Lûts. ed-Dıblûmasiyyetü'l-Emrikiyye fı'l-Karnı'l-Hadı ve'l-İşrın. Vaşington: Müessesetu Buhûsi's-Siyaseti'l-Hariciyye, 2022.
- El-Ümmemu'l-Müttehide. "el-Kararu 2334" Kanûnü'l-Evvel 2016.

- El-Ümmemü'l-Müttehide. "el-Karar 2334", Kanûnü'l-Evvel 2016.
- El-Ümmemü'l-Müttehide. Cem'iyetü'l-'Amme. el-Vesa'iqü'r-Resmiyye – ed-Devretü's-Saminetü ve'l-Hamsûn, Takrîrû'l-Eminü'l-'Amm 'an A'mali's-Selame, Rakm: (3/56/1). el-Ümmemü'l-Müttehide, New York, 2003.
- El-Ümmemü'l-Müttehide. el-Vesa'iku'r-Resmiyye – ed-Devretü's-Şamine ve'l-Hamsûn, Takrîru'l-Emini'l-'Amm 'an A'mali's-Selame, rakam (3/56/1). el-Ümmemü'l-Müttehide, Niyûyork, 2003.
- Emily Carter. "el-İttifaqiyyatü'l-İbrahîmiyye ve Te'sîruha 'ala'n-Niza'i'l-Filastını'l-İsra'ılı." Mecelletü's-Şu'ûni'd-Düveliyye, c. 23, sayı 2, 2021.
- Emily Carter. "et-Ta'avunü'l-Emrîkî ma'a's-Salâtî'l-Filastîniyye fî 'Ahdî' Ôbama ve Tramb." Mecelletü's-Şu'ûni'd-Düveliyye, c. 19, sayı 3, 2019.
- Fatîme 'Aîşe. et-Taḥeddiyat el-Filastîniyye fî 'Ahd 'Ubame. 'Amman: Cami'atü'l-Ürdün, 2017.
- Fevaz Cercis. es-Siyasetü'l-Hariciyye Tecelhe'l-'Arab: Keyfe Tüsna' ve Men Yasna'uha, Tab'a 2, Merkez Dirasatî'l-Vihdeti'l-'Arabiyye, Beyrût, 2000.
- Hadî Kabis. es-Siyase el-Hariciyye el-'Amerikiyye beyne Medreseteyn: el-Vaki'iyye ve'l-Muhafaziyye el-Cedide, et-Tab'a el-'Ûla, ed-Dar el-'Arabiyye li'l-'Ulûm, Beyrût, 2008.
- Hale Ebûbekir Se'ûdi. es-Siyase el-Hariciyye el-'Amerikiyye teveccühe'n-Niza' el-'Arabî el-'İsra'ılı (1967–1973), et-Tab'a es-Saniye, Merkez Dirasat el-Vahde el-'Arabiyye, Beyrût, 1986.
- Hale Nasır. et-Tenmiye el-'İktisadiyye fî Filastın taḥte es-Siyasat el-'Amerikiyye. Beyrût: Cami'at el-Kadîs Yûsuf, 2021.
- Halef el-Cerrad. Eb'adü'l-İstihedafî'l-Emrîkî. Dımaşk: Darü'l-Fikr, 2003.
- Halid İbrahim. el-Vihdetü'l-Filastîniyye ve Siraatü's-Siyaseti'l-Hariciyye el-Emrîkiyye. Beyrût: Darü'l-Fikr el-Arabî, 2022.
- Halid İsmail. el-Sıra'u'l-İsra'ılıyyü'l-Filastını ve's-Siyasetü'l-Emrîkiyye. el-Kahire: Darü'l-Fikr el-Hadîs, 2018.
- Halid Muhammed Tahir. es-Siyasetü'l-Emrîkiyye Tücah el-Ümemi'l-Müttehide 1990–2004, Risaletü Doktora, Cami'atü'l-Kahire, 2005.
- Ḥamid Maṣṣûr. et-Tenmeyetü'l-İktisadiyye ve's-Selam fî's-Şerki'l-Evsat. Dübey: Merkezü Dirasatî'l-Ḥalıc, 2019.

- Hena Samı. "'Avdet el-Vilayat el-Müttehide ila De'm Hall ed-Devleteyn: et-Taħaddiyat ve'l-'İmkaniyyat." Mecellet el-'Ulûm el-'İctima'ıyye, el-Mecellet 21, el-'Aded 2, 2022.
- Hena Samı. "et-Te'sırat el-'İctima'ıyye li's-Siyasat el-'Amerikiyye 'ala el-Filastiniyyın fı Ahd Trump." Mecellet el-'Ulûm el-'İctima'ıyye, el-Mecellet 20, el-'Aded 2, 2021.
- Hind Selim. "Rudûd el-Fi'l el-'İqlımıyye 'ala Siyasat 'Ôbama teveccûhe Filastın." Mecellet eş-Şu'ûn ed-Düvelıyye, el-Mecellet 20, el-'Aded 1, 2016.
- İbrahim Abbas. "Mevakıfu İdareti Ôbama min el-Kaziyye el-Filastiniyye" el-Şarku'l-Evsat.
- İbrahim Abdü'l-Kerım. "el-Kaziyye el-Filastiniyye fı el-Vilayeti's-Saniye li-Ôbama."
- İbrahim Ebraş. Filastın fı Alemin Teğayyur. Ram Allah: el-Müessese el-Filastiniyye li'l-İrşad el-Kavmı, 2003.
- İbrahim Yûsuf. "Muhaveletu Hilli'd-Devleteyn hılale İdareti Ôbama." Mecelletu's-Şarku'l-Evsat li'd-Dirasati's-Siyasiyye, c. 12, sayı 3, 2014.
- İmad Cade. El-Ğadıyye'l-Filastiniyye ve teda'ıyyat i'tida'ati 11 min Eylûl. Mecelletü's-Siyaseti'd-Düvelıyye, sayı 147, El-Ğahire, Kanûnü's-Sanı 2002.
- İmad Cade. el-Kadıyyetü'l-Filastiniyye ve Teda'ıyyati I'teda'ati el-Ğadı 'Aşer min Sibtamber. Mecelletü's-Siyaseti'd-Düvelıyye, el-'Aded 147, el-Kahire, Kanûnü'l-Sanı 2002.
- John Smith. Siyasat Tramb fı's-Şerki'l-Evsat: Tahlıl Şamil. New York: Darü'n-Neşri'l-Akademıyye, 2019.
- Joseph Nye. el-Munaza'atü'd-Düvelıyye: Muğaddimetün li'n-Nazariyye ve't-Tarikh. Tercüme: Aħmed Emin el-Cemel ve Mecdı Kamil. 1. bs. el-Cem'ıyyetü'l-Mışriyye li'n-Neşr ve'l-Ma'rıfet ve's-Şaqafeti'l-'Alemiyye, Kahire, 1997.
- Joseph Nye. Mufarağatü'l-Ğuvveti'l-Emrikiyye. Tercüme: Muğammed Tefvıķ el-Bıcermı. Riyad: Mektebetü'l-'Ubeykan, 2003.
- Kemal Şerif. "et-Taħeddiyat ed-Dahiliyye ve Te'sıruha 'ale's-Siyaseti'l-Hariciyye el-Amerikiyye". ed-Dirasat el-'Amerikiyye, el-Mecellet 14, el-'Aded 4, 2017.
- Kerım Yûsuf. ed-Dıblûmasiyye ve'l-İ'lam: Te'sır es-Siyasat el-'Amerikiyye 'ale's-Sera'i'l-Filastını el-İsra'ılı. Cami 'atü'l-İskenderiyye, 2021.
- Leyla Yûsuf. "Teħlıl el-Eb'ad el-İktıadiyye ve'l-İctima'ıyye li-Siyasat 'Ubame ve Tramp tecah Filastın." Mecelletü't-Tenmiye el-İktıadiyye, c. 19, s. 4, 2021.
- Macid 'Arsan el-Kılanı. Şına'atü'l-ğarar el-'emrıkı. 'amman: Darü'l-Furğan li'n-Neşr ve't-Tevzı', 2005.

- Maḥmûd Ḥalid. el-’İ’lam ve’s-Siyase el-Ḥariciyye: Dirase ḥale li-’idaret ‘Ubame. el-İskenderiyye: Cami’atü'l-İskenderiyye, 2018.
- Maykıl Cûnz. "el-Furûḵ el-İstiraticıyye beyne Siyasat ‘Ubame ve Tramp tecah Filastın." Mecelletü's-Siyase ed-Düveliyye, c. 18, s. 2, 2021.
- Maykıl Cûnz. "Ḳarar naḵl es-sefare el-’emrikiyye ila el-Ḳuds ve te’sıruh ‘ala'n-niza‘ el-Filastını el-İsra’ılı." Mecelletü'd-Dirasat eş-Şerḵ el-Evsat es-Siyasiyye, c. 15, s. 4, 2018.
- Mecellet ed-Dirasat el-Filastıniyye, Beyan li-Vizaret el-Ḥariciyye el-’Amerikiyye tu’lin fihi ‘İḡlaḵ Mektap Be’set Munazzamet et-Taḥrır el-Filastıniyye fı Vaşington, el-‘Aded 447, Şıta.
- Mer’yem Bilal. "Te’sır Siyasat Tramp ‘ala'l-‘alaḳat el-’emrikiyye ma’e'd-düvel el-’islamiyye." Mecelletü'l-İḳtişad ve’s-Siyase, c. 21, s. 2, 2019.
- Muḥammed ‘Alı. es-Siyasat el-’emrikiyye ve Meşaliḥ eş-Şerḵ el-Evsat: Muḳarene beyne'l-’idarat. el-Ḳāhire: Darü'l-Fıkr el-Ḥadıs, 2021.
- Muḥammed Ber’avz. "es-Sınyarüḥat el-’emrikiyye tecah el-ḳaziyye el-Filastıniyye." el-Cezire.
- Muḥammed Maḥmûd es-Sa’dı. "Ḥeybetu ’emel min ‘Ubame ma’a ’ıḳtirabi intiḥa’ vilayetih." el-‘Arabı el-Cedıd.
- Muḥammed Seyyid Selım. Teṭavvur es-Siyase ed-Düveliyye fı'l-ḳarni's-sasi‘ ‘aşer ve'l-ısrın. T. 2. Mısr: Darü'l-’Emın liṭ-ṭıba’a ve'n-neşr, 2002.
- Mûna ‘Abd Allah. "Davır el-Munazzamat ğayr el-ḥükûmiyye fı teşkıl es-Siyasat el-Emrikiyye tecah Filastın." Mecellet es-Siyasat ed-Duvliyye, el-Mecmû ‘25, el-‘Aded 2, 2021.
- Munır ‘Uveyd Muḥsin. Ğurc Bûş el-İbn ve teṭavvurat el-ḳadıyye el-Filastıniyye. Mecellet el-Cami’a el-‘İraḳiyye, el-Mecmû‘ 65, el-‘Aded 2, Şubat 2024.
- Mustafa Nadiye (taḥrır). ed-Dıblomasıyye el-‘amme el-Emrikiyye tecah el-‘alem el-‘Arabı. Berıname Ḥıvar el-Ḥaḳarat, Külliyyet el-İ’lam ve’l-‘Ulûm es-Siyasiyye, Camiat el-Kahire, 2007.
- Mustafa Sayeh. es-Siyase el-Emrikiyye i’tıbar el-Hareke el-İslamiyye. Risale Doktora, Camiat el-Ceza’ır, 2007.
- Nanıs Muştafa Ḥalıl. er-Ri’ase kemü’esseset li-şan‘ es-Siyase el-Ḥariciyye el-Emrikiyye. es-Siyase ed-Duvliyye, el-‘Aded 127, 1997.
- Nazım ‘Abd el-Vaḥid el-Canûr. el-Merci’iyye el-Fıkrıyye li’l-Ḥıṭab es-Siyası el-İstrateji el-Emrikı. Beyrût: Dar en-Nahda el-‘Arabıyye, 2006,

- Nebıl Halid. et-Tevatturat el-İklîmiyye ve's-Siyasat el-Emrîkiyye. Dübey: Merkez Dirasat el-Halıc, 2020.
- Neda Raniya. es-Siyase ed-Dahiliyye ve te'tıruha 'ala es-Siyase el-Hariciyye. Beyrût: Cami'at el-Kudıs Yûsuf, 2020.
- Nuhe 'Ubeyr. et-Tağayyurat fı es-Siyase el-Emrîkiyye tecah eş-Şerk el-Evsat. 'Amman: Dar el-Fıkr el-'Arabı, 2021.
- Nûr Maşalağa, el-Meḥaṭṭat el-'İsra'iliyye li-Tevṭın el-Ce'nın el-Filastıniyyın min 1948–1972, Merkez Şeml, Ram Allah, 1996.
- Nûra Fehd. et-Te'tır el-Muğtema'ı li's-Siyasat el-Emrîkiyye fı Filastın. er-Riyaḍ: Cami'at Melik Su'ûd, 2021.
- Rena Ebı Mazahir. el-İstikhbaratü'l-Emrîkiyye Munzü't-Te'sıs ila'l-'Asri'l-Hadis. Beyrût: ed-Darü'l-Arabiyyetü li'l-'Ulûm, 1992.
- Rım Alı. et-Tenmiyyetü'l-Mahalliyye ve Sıra'atü's-Siyaseti'l-Hariciyye: Haletü Filastın Tahta İdareti Tramb. Beyrût: el-Merkezü'l-Arabı li'd-Dirasat, 2022.
- Şafa' el-Maharık. “Cuḥûdü'l-Vilayati'l-Müttehide tivace'l-ḳadiyye'l-Filastıniyye fı fetreti ḥükmi Ebame.”
- Sa'ıd Salmeh, ez-Zıkra es-Sittûn li-Nekbet Filastın, Da'iret Şu'ûn el-Ce'nın, Ram Allah, Mayıs, 2008.
- Samı Mahmûd. “el-Asarü'l-İktisadiyye ve'l-İctima'iyye li-Siyasati Tramb 'ala'l-Filastıniyyın.” Mecelletü'l-İktisad ve's-Siyaseti'd-Düveliyye, c. 22, sayı 3, 2020,.
- Sara Riyan. “Rudûdü'l-Fi'l ed-Düveliyye 'ala Siyaseti Tramb Tücah Filastın.” Mecelletü'l-İ'lam ve's-Siyase, c. 14, sayı 1, 2020,
- Selam Alı Ahmed el-Meşhedanı. Sına'atü'l-Karari's-Siyası fı'l-Vilayati'l-Müttehide, Risaletü Meğistir, el-Ekademiiyyetü'l-Arabiyyetü'l-Meftûha fı'd-Danimark, 2013.
- Selım 'Abdü'r-Raḥman. “Devrü'l-Münazzamati ġayri'l-ḥükûmiyye fı mukatele siyasati Tramp tivace Filastın.” Mecelletü'l-Müctema'i'l-Medenı, c. 10, sayı 2, 2020,
- Selma Nûr. Ed-Dıblûmasiyyetü'l-Emrîkiyye fı'l-Meşriki'l-Evsat: Taḥlıl Siyaseti Ebame. Beyrût: el-Markezü'l-'Arabı li'l-Ebḥas ve Diraseti's-Siyasat, 2016.
- Semır 'Adil. “Es-Siyasatü'l-İktisadiyye li-Tramp ve te'sıruha 'ala Filastın.” Ed-Dirasatü'l-Emrîkiyye, c. 18, sayı 3, 2019,.
- Semır 'Adil. “Et-Ta'avûn ve't-tevettür: 'alaḳatü'l-Vilayati'l-Müttehideti'l-Emrîkiyye ma'a's-Saltati'l-Filastıniyye taḥte Ebame ve Tramp.” Ed-Dirasatü'l-Emrîkiyye, c. 20, sayı 4, 2021,.

- Tom Robertson. “et-Tağayyurat fî t-Ta‘avunü’l-Emrikî ma‘a’s-Saltatî’l-Filastîniyye fî Ahdi’ Ôbama ve Tramb.” Mecelletü’s-Şu’ûni’d-Düvelîyye, c. 20, sayı 2, 2021,.
- Tom Robertson. “Muğarene beyne Siyasatî Ôbama ve Tramb tiğve Filastîn.” ed-Dirasatü’l-Muğarene, c. 24, sayı 1, 2021,.
- Umer Reşîd. “es-Siyasetü’l-‘Amerîkiyye ve’l-İstîtan el-İsra’ılı: Dirasetü Hâlet İdaret Ubame”. ed-Dirasatü’l-İstratîciyye, el-Mecellet 18, el-‘Aded 2, 2015,.Fatîme Hüseyn. et-Tevettûrat ed-Diblûmasiyye fî İdaret ‘Ubame: Kađiyyetü’l-İstîtan. ‘Amman: Cami‘atü’l-Ürdün, 2018.
- Yûsuf ‘Adnan. "Muğarene beyne Siyasat ‘Ôbama ve Trump teveccühe Filastîn." ed-Dirasat el-Muğarene, el-Mecellet 22, el-‘Aded 1, 2020.
- Yûsuf el-Hasan. el-Bu‘d ed-Dını fî es-Siyase el-‘Amerîkiyye teveccühe’n-Niza‘ el-Arabî es-Sühyûnî. Beyrût: Merkez Dirasat el-Vahde el-‘Arabîyye, 1990.

Yabancı Kaynaklar

- Abdulqader Al Jabareen: The American President Harry S. Truman's Administration and the Palestine Question ,1945-1948 ,Journal of Al Azhar University , Humanities Science Vol.9 No .1 Gaza 2007.
- Abdurrahman Hasan. Obama’nın Dış Politikası: İslam Dünyası ile İlişkilerin Yeniden İnşası. New York: Akademik Yayıncılık, 2015.
- Adil Emin. Obama’nın Filistin Politikasında Medya ve Kamuoyu Rolü. Medya ve Politika Dergisi, Cilt 11, Sayı 2, 2015.
- Ahmed Murad. 21. Yüzyılda Amerikan Diplomasisi. Washington: Dış Politika Araştırmaları Enstitüsü, 2019.
- Arakie Margaret, the Broken Sword of Justice: America, Israel and the Palestine Tragedy, Quartet Books, London, 1973.
- Arthur Peters. Trump Döneminde Yerleşim Yerleri Politikalarına Amerikan Yaklaşımı. Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt 22, Sayı 1, 2020.
- Arthur Peters. Yüzyılın Anlaşması Planı: Eleştirel Bir Analiz. Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt 21, Sayı 1, 2020.
- Associated Press. (2018, Nov): In a twist, Trump fights to keep some Palestinian aid alive. URL: <https://www.nbcnews.com/politics/politics-news/twist-trumpfights-keep-some-palestinian-aid-alive-n942106>.
- Ayman Yousef, Palestine Question and the Superpowers, A Study of the dynamics of the cold war politics, Baroda: MSU, 1995, p. 78, unpublished aster thesis.

- David Lutz. 21. Yüzyılda Amerikan Diplomasisi. Washington: Dış Politika Araştırmaları Enstitüsü, 2022.
- Emily Carter. İbrahim Anlaşmaları ve Filistin-İsrail Çatışmasına Etkileri. Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 23, Sayı 2, 2021.
- Emily Carter. Obama ve Trump Dönemlerinde Amerikan Yönetiminin Filistin Yönetimi ile İşbirliği. Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 19, Sayı 3, 2019.
- Fatma Ayşe. Obama Dönemindeki Filistin Mücadeleleri. Amman: Ürdün Üniversitesi, 2017.
- Fatma Hüseyin. Obama Döneminde Diplomatik Gerilimler: Yerleşim Sorunu. Amman: Ürdün Üniversitesi, 2018.
- Halid İbrahim. Amerikan Dış Politikasında Filistinli Birlik ve Çatışmalar. Beyrut: Arap Fikir Evi, 2022.
- Halid İsmail. İsrail-Filistin Çatışması ve Amerikan Politikası. Kahire: Çağdaş Fikir Yayınevi, 2018.
- İbrahim Yusuf. Muhalefet Yönetiminde Çift Devlet Çözümüne Yönelik Denemeler. Ortadoğu Siyasi Araştırmalar Dergisi, Cilt 12, Sayı 3, 2014.
- John Smith. Orta Doğu'da Trump Politikaları: Kapsamlı Bir Analiz. New York: Akademik Yayıncılık, 2019.
- Kemal Şerif. İç Zorluklar ve Amerikan Dış Politikasına Etkileri. Amerikan Çalışmaları Dergisi, Cilt 14, Sayı 4, 2017.
- Kerim Yusuf. Diplomasi ve Medya: Amerikan Politikalarının Filistin-İsrail Çatışmasına Etkisi. İskenderiye Üniversitesi, 2021.
- Ömer Reşid. Amerikan Politikası ve İsrail Yerleşim Yerleri: Obama Yönetimi Üzerine Bir Çalışma. Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt 18, Sayı 2, 2015.
- Reem Ali. Trump Yönetiminde Yerel Kalkınma ve Dış Politika Çatışmaları: Filistin Örneği. Beyrut: Arap Araştırma Merkezi, 2022.
- Sami Mahmud. Trump'ın Politikalarının Filistinlilere Ekonomik ve Sosyal Etkileri. Uluslararası Ekonomi ve Politika Dergisi, Cilt 22, Sayı 3, 2020.
- Samir Adil. Obama ve Trump Dönemlerinde Amerikan Yönetiminin Filistin Yönetimi ile İlişkileri. Amerikan Araştırmaları Dergisi, Cilt 20, Sayı 4, 2021.
- Samir Adil. Trump'ın Ekonomik Politikalarının Filistin'e Etkileri. Amerikan Araştırmaları Dergisi, Cilt 18, Sayı 3, 2019.

- Sara Ryan. Trump'ın Filistin Politikasına Uluslararası Tepkiler. Medya ve Politika Dergisi, Cilt 14, Sayı 1, 2020.
- Selim Abd rrahman. Trump Politikalarına Karşı Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü. Sivil Toplum Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, 2020.
- Selma Nur. Ortadoğu'da Amerikan Diplomasisi: Obama Politikalarının Analizi. Beyrut: Arap Araştırma ve Çalışma Merkezi, 2016.
- The Carter and Camp David. The 25th Anniversary Forum with Partnership with Widroo Wilson Center, Washington DC, 2003, pp. 2-10.
- Tom Robertson. Obama ve Trump Yönetimlerinin Filistin ile İşbirliği Üzerine Değişim. Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 20, Sayı 2, 2021.
- Tom Robertson. Obama ve Trump'ın Filistin Politikalarının Karşılaştırması. Karşılaştırmalı Araştırmalar Dergisi, Cilt 24, Sayı 1, 2021.

ÖZGEÇMİŞ

Bölüm	Detay
Adı Soyadı	Mohamad SHOSHAN
ORCID	0009-0005-4799-3331
Ulusal Tez Merkezi	
Eğitim	
Lise	Genel Lise Diploması, Yaz 2011
Lisans	Eğitim Fakültesi, Gaziantep Üniversitesi, 2023
Yüksek Lisans	Kudüs Çalışmaları, 2023–2025
Güncel Durum	Tam zamanlı değil (Serbest)
Akademik Çalışmalar ve Yayınlar	
Hakemli Makaleler	“Siyonizm, kökenleri, bileşenleri ve ona eşlik eden toplumsal ve siyasal faktörler: Akademi ve Siyonizm Baskılar, Korkular ve Gtirazlar, Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları, 2024, s. 502–510.
Konferanslar	Uluslararası Beytülmağdis Akademik Sempozyumu 2024